

Analiza wielowymiarowa polskiej sceny politycznej

Sebastian Dziadko

Spis treści

Wstęp.....	3
Klasyfikacja sceny politycznej.....	5
Kwestionariusz	8
Analiza wstępna i cel badania.....	9
Cel badania i metryczka.....	9
Ocena polityków.....	10
Ocena stwierdzeń.....	15
Analiza czynników	19
Analiza skupień.....	25
Analiza korespondencji	28
Podsumowanie.....	32

Wstęp

Etymologia słowa „polityka” sięga starożytnej Grecji i wywodzi się od słowa „*politiká*”, które oznacza sprawy państwa i miasta, a konkretniej odnosiło się do szeregu czynności, które wykonywali tamtejsi greccy obywatele tj. uczestnictwo w zgromadzeniach, naradach, wyborach, wydawanie wyroków sądowych, pełnienie funkcji publicznych.¹ Choć obecne słowo polityka ma językowo korzenie greckie, to sama polityka istniała już wcześniej, choć definicja samej polityki nie jest jednoznaczna. Przykładowo Platon uznawał politykę całkiem szeroko, bo jako dążenie do realizacji sprawiedliwości.² Inny klasyk jeśli chodzi o politykę Niccolo Machiavelli rozumiał politykę jako zdobycie, zachowanie i umocnienie władzy. Precyzyjniejsze ujęcie polityki wskazały nowoczesne nauki społeczne. Niemiecki socjolog Max Weber uznał, że polityka to „dążenie do udziału we władzy lub do wywierania wpływu na podział władzy, czy to między państwami, czy też w obrębie państwa, między grupami ludzi, jakie to państwo tworzą.”³ Są jeszcze inne ujęcia polityki przez aktywnych praktyków, na przykład kanclerz Rzeszy Otto Von Bismarck zdefiniował ją w następujący sposób: zdolność wybierania zawsze, w każdej chwili, w ciągle zmieniających się sytuacjach, tego, co najmniej szkodliwe, najbardziej użyteczne”, a Włodzimierz Lenin, że „polityka to najbardziej skoncentrowany wyraz ekonomii”.⁴ Ten ostatni interpretował, więc politykę w duchu ekonomicznym. Znaczy to, że polityka to efekt czynników i zmian ekonomicznych, a także walki klas społecznych. Uznał on, że polityka to nadbudowa, która jest adaptacją do obecnych narzędzi produkcji, technologii, podziału pracy i sposobu wytwarzania. Innymi słowy uznał, że polityka to wytwór panujących stosunków społeczno – ekonomicznych. Współcześnie znaczenie polityki jest potoczne, a można je zdefiniować jako „umiejętność sprawowania władzy publicznej; działania rządu; zdolność mobilizowania członków zbiorowości do wspólnego wysiłku na rzecz celów społecznych i zyskiwania ich posłuchu dla decyzji władzy; umiejętność skutecznej realizacji wyznaczonych celów społecznych w podzielonym, zróżnicowanym społeczeństwie.”⁵

---

¹ Kaczorowski Paweł, polityka, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/polityka;3959606.html> [dostęp: 12.04.2024], Polskie Wydawnictwo Naukowe

² Platon, Państwo, Wydawnictwo Antyk, Kęty 1997

³ Max Weber: Polityka jako zawód i powołanie, Kraków 1998

⁴ Lenin Włodzimierz, Raz jeszcze o związkach zawodowych, o chwili bieżącej oraz o błędach towarzyszy Trockiego i Bucharina, Lenin's Collected Works, 1st English Edition, Progress Publishers, Moscow, 1965, Volume 32, s. 82

⁵ Kaczorowski Paweł, op. cit.

Źródło: teologia polityczna

Mimo, że polityka jest różnie rozumiana, często bardzo szeroko, że dotyczy dosłownie każdej, nawet najbardziej prozaicznej dziedziny codziennego życia, to najczęściej odnosi się ją do rządzenia państwem i instytucjami. Państwo jest instytucją, która dysponuje środkami przymusu na danym terytorialnym. W ujęciu jednego z nowożytnych państwo uznane zostało porównane do legendarnego potwora – Lewiatana, co ma symbolizować potęgę instytucji jakim jest państwo. Jego praca ma duże znaczenie dla odpowiedzi na pytanie czym jest państwo i czym jest polityka, a szczególnie jeśli chodzi o początki państwa. Hobbes opisywał społeczeństwo w stanie natury jako miejsce permanentnego konfliktu i chaosu, gdzie jednostki rywalizują ze sobą o zasoby i władzę. Aby uniknąć tego stanu chaosu, ludzie zawierają umowę społeczną, oddając władzę suwerenowi, czyli Lewiatanowi, w zamian za ochronę i bezpieczeństwo. Choć dokładne początkowe dzieje Lewiatana są niejasne, to Hobbes stworzył pojęcie umowy społecznej dzięki, której powstało państwo i społeczeństwa dzięki temu mogą egzystować w większym pokoju.⁶ Autor ten miał także znaczący wpływ na klasyfikację ustrojów politycznych wyróżniając: demokrację, arystokrację i monarchię. Innym podziałem ustrojów politycznych jest podział na republikę i monarchię. Współcześnie w większości państw panuje system republikański, choć w niektórych krajach nadal państwa mają swojego króla jak np. Arabia Saudyjska, Wielka Brytania, Watykan. Monarchia była systemem

⁶ Hindess Barry, Filozofie władzy. Od Hobbesa do Foucaulta, Wydawnictwo naukowe PWN Warszawa Wrocław 1999, s. 56,57

panującym przez większość czasów w historii cywilizacji, gdzie zazwyczaj władza króla była uświęcana bożą łaską, szczególnie w świecie zachodnim i chrześcijańskim. Jednak wraz ze zmianami w gospodarce, druku, religii i nauce zaczęły powstawać nowe ustroje polityczne. Systemy monarchiczne w świecie zachodnim zaczęły się osłabiać czemu towarzyszyły liczne rewolucje jak np. rewolucja angielska, rewolucja francuska. Miało to związek ze zmianami społecznymi i powstaniem nowych klas społecznych, które zdobywały coraz większe wpływy. Stąd rozpowszechnił się parlamentaryzm i coraz powszechniejsze sposoby dystrybucji rządowotwórczej elekcji.

W dzisiejszych czasach większość państw odwołuje się do demokracji liberalnej. Ustrój ten charakteryzuje się trójpodziałem władz, gospodarką kapitalistyczną, wyborami, utrwalanie interesów mniejszości. Jednak wciąż występują w nim cechy plutokratyczne (jak np. w oligarchii), w których rządzi bogactwo i mamona. Innym problemem tego ustroju jest nieracjonalność jednostek czego przejawem jest atrakcjonizm polityczny, czyli ocenianie polityków na podstawie ich aparycji i fizycznej atrakcyjności. Według badań atrakcyjniejsi kandydaci czerpią korzyści ze swojego wyglądu, zdobywając więcej głosów w wyborach wyborach i częstszemu wybaczeniu skandalów.⁷ Należy podkreślić, że w niektórych krajach występują ustroje tzw. demokracji ludowej, w której zakorzeniony jest system socjalistyczny. Do takich krajów należą między innymi Chiny, Laos, Wietnam, Kuba, a w przeszłości znacznie więcej krajów tj. Polska, Czechosłowacja, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Rumunia, Jugosławia. W systemie tym funkcjonują rady ludowe, które są reprezentacją ludu, grup zwłaszcza zawodowych, choć systemy te opierają się na władzy jednej partii.

Klasyfikacja sceny politycznej

W każdym systemie politycznym dużą wagę mają ideologie polityczne, które są określeniem na zbiór poglądów i idei, które syntetycznie opisują spojrzenie na świat. Lista ideologii jest bardzo długa. Współcześnie duże panowanie na świecie, a zwłaszcza na zachodzie przypisuje się ideologii liberalnej. Wzrost znaczenia tej ideologii ma związek ze zdobywaniem coraz większej siły przez nowopowstającą klasę społeczną wraz z upadaniem feudalizmu – burżuazji. Liberalizm zakłada, że najwyższą wartością jest autonomia jednostki. Inna istotna ideologia polityczna to konserwatyzm skupiający się na ochronie tradycyjnego porządku społecznego. Dużą rolę odgrywały lub odgrywają także ideologie odwołujące się do równości ekonomicznej tj. socjaldemokracja, socjalizm i komunizm. Do grona wyklętych ideologii politycznych współcześnie można zaliczyć faszyzm i nazizm, które skupiają się na kulcie wodza, państwa lub rasy. Do często spotykanych ideologii

---

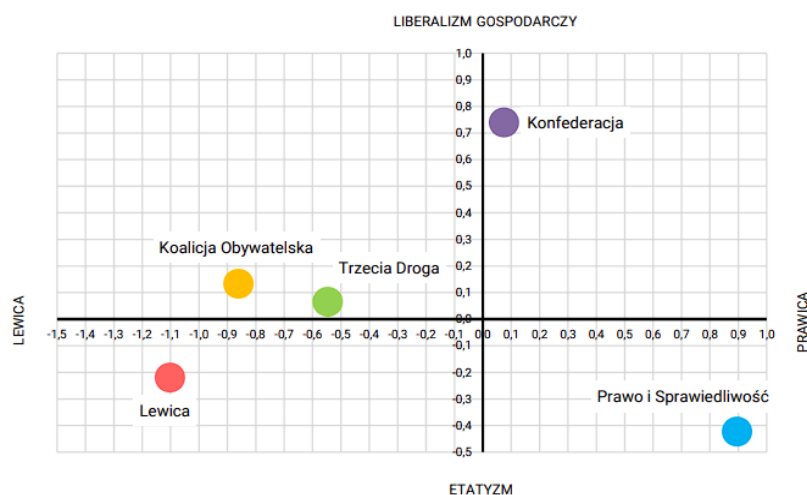
⁷ Stockemer Daniel, The Good, the Bad and the Ugly: Do Attractive Politicians Get a 'Break' When They are Involved in Scandals?, Polit Behav 41, 747–767 (2019), s.765, 766

zaliczyć można także nacjonalizm, który za najwyższą wartość uznaje naród oraz chrześcijańską demokrację będącą syntezą katolickiego nauczania, solidaryzmu i akceptacji dla demokracji zapoczątkowana przez papieża Leona XIII.^{8 9} Również istotną myślą polityczną, choć mniej spotykaną jest anarchizm negujący istnienie struktur państwowych, ale jest to ideologia bardzo niejednolita. Jednak we współczesnych ruchach politycznych, a zwłaszcza w systemach demoliberalnych występuje eklektyzm ideologiczny rządony pragmatyzmem i wyborczym interesem. Należy nadmienić, że występuje znacznie więcej ideologii, choć zostały wymienione te, których wymienia się najpowszechniej.

Klasyfikacja polityków może zostać czyniona na wiele sposobów. Uproszczonym sposobem ujmowania tego jest podział lewica – prawica, choć jest on uproszczony i wzbudza duże kontrowersje. Innym sposobem klasyfikacji jest kompas polityczny, który zazwyczaj podzielony jest na ćwiartki i obejmuje dwa wymiary podziału, najczęściej jeden wymiar to kwestie gospodarcze, a drugi wymiar sprawy dotyczące spraw obyczajowych, ustrojowych lub bioetycznych.

Na polskiej scenie politycznej występuje obecnie (stan na 15.04.2024) 5 głównych ugrupowań, które wspólnie startują w wyborach w ramach komitetów wyborczych. Są to: Prawo i

Wykres 1 Kompas polityczny elektoratów polskiej sceny politycznej

Źródło: CBOS, Charakterystyka poglądów elektoratów

Sprawiedliwość (PiS), Koalicja Obywatelska (KO), Trzecia Droga (TD), Konfederacja (KONF.) i Lewica (Lew.). Jednak każde z tych ugrupowań składa się z kilku partii politycznych, zarówno małych, jak i większych reprezentujących różne poglądy i kładące nacisk na określone postulaty. Dla przykładu Prawo i Sprawiedliwość funkcjonuje w ramach koalicji zwanej Zjednoczoną Prawicą w skład, w której wchodzi partie: Prawo i Sprawiedliwość oraz

skupiona bardziej na sprawach relacji z Unią Europejską Suwerenna Polska (SP). Koalicja Obywatelska składa się z 5 partii politycznych, lecz hegemonem jest Platforma Obywatelska (PO).

⁸ Leon XIII, Encyklika Graves et communi, o demokracji chrześcijańskiej, Encyklika Graves et communi, o demokracji chrześcijańskiej, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/leon_xiii/encykliki/graves_communi_18011901 [dostęp: 13.04.2024], Przegląd katolicki, Warszawa 1901

⁹ Tokarczyk Roman, Współczesne doktryny polityczne, Wolter Kluwer Polska, 2010, s. 60 - 356

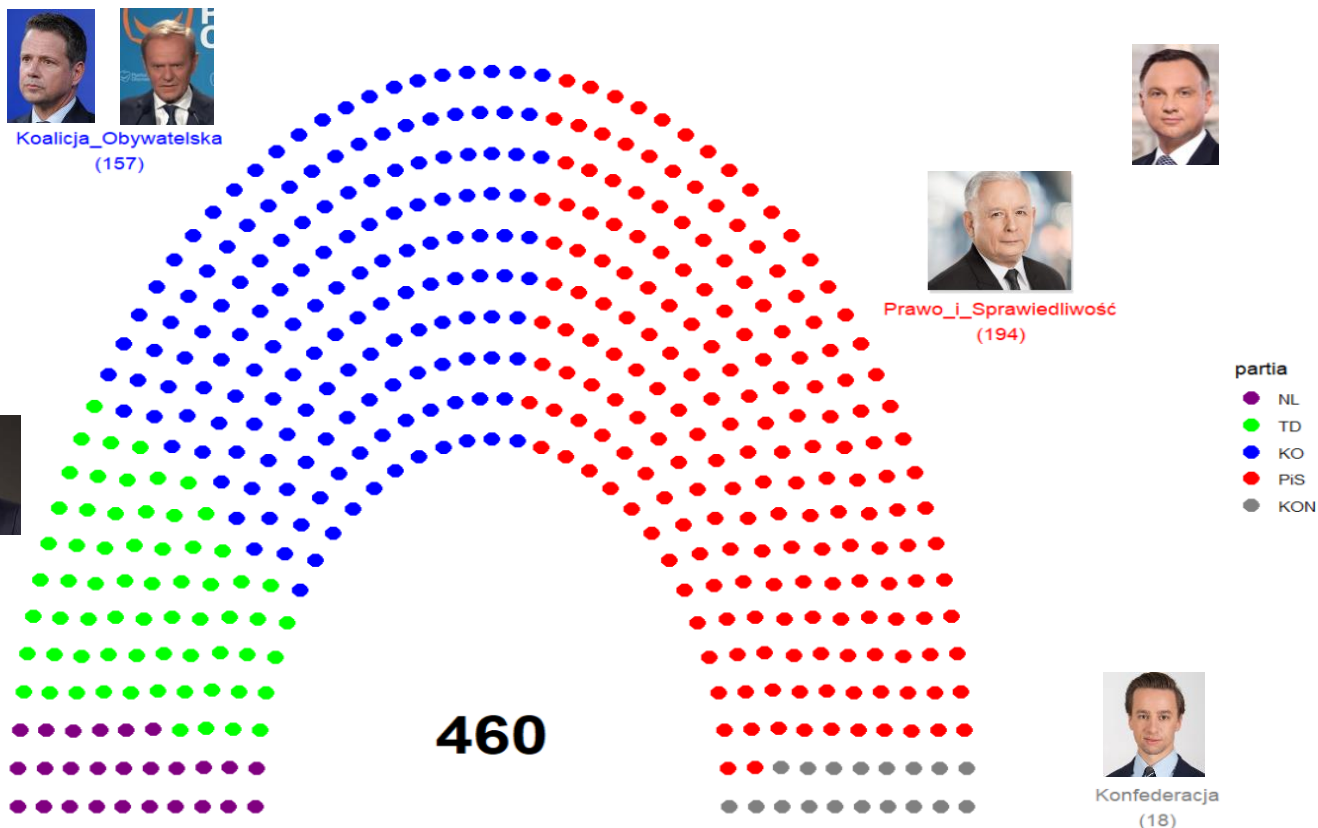

W Trzeciej Drodze głównymi partiami politycznymi są Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) oraz Polska 2050. Lewica składa się z partii Nowa Lewica (NL) i bardziej socjalnej partii Lewica Razem (LR). Konfederacja składa się z trzech głównych partii: Nowa Nadzieja (NN) Sławomira Mentzena, Ruch Narodowy (RN), którego liderem jest Krzysztof Bosak i Konfederacji Korony Polskiej (KKP) Grzegorza Brauna. Jako element Konfederacji należy też partia Ruch Prawdziwa Europa (RPE) Mirosława Piotrowskiego, choć nie jest ona tak eksponowana i nie ma parlamentarnej reprezentacji.

Jeśli chodzi o poglądy konkretnych ugrupowań, to samo ich określenie jest kwestią kontrowersyjną. Jednak można dopasować pewne ideologie, programy czy hasła do polskich ugrupowań. Prawo i Sprawiedliwość jest ugrupowaniem odwołującym się do tradycyjnych zasad moralnych, suwerenności państwa a także do bardziej solidarnych poglądów społecznych względem innych ugrupowań. Koalicja Obywatelska jest ugrupowaniem eklektycznym, choć można określić je jako liberalne i prozachodnie. Trzecia Droga jest podobnie jako Koalicja Obywatelska liberalna, choć mniej krytyczna wobec konserwatywnych zasad oraz skupiona na liberalizmie gospodarczym (neoliberalizmie). Lewica jest ugrupowaniem socjaldemokratycznym, feministycznym i antyklerykalnym. Konfederacja ma charakter ruchu konserwatywnego - liberalnego, narodowego i eurosceptycznego.¹⁰

Wykres 2 Polski sejm

Polska, 2023

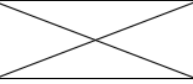
¹⁰ Orłowski Marcin, Wybory parlamentarne 2023. Programy wyborcze komitetów ogólnopolskich w pigułce, <https://wydarzenia.interia.pl/raport-wybory-parlamentarne-2023/news-wybory-parlamentarne-2023-programy-wyborcze-komitetow-ogolno,nld,7085161> [dostęp: 14.04.2024]

¹¹ Centrum Badań Opinii Społecznej, Kim są wyborcy partii politycznych w Polsce?, Nr 98/2023, sierpień 2023, s. 1 - 17

Kwestionariusz

Kwestionariusz składał się z dwóch części. W pierwszej części respondenci oceniali polskich polityków pod kątem różnych cech, a w drugim pytaniu ustosunkowywali się do stwierdzeń dotyczących polityki.

I. Proszę o dokonanie oceny w skali od 1 (najniższe nasilenie cechy) do 100 (najwyższe nasilenie cechy) poszczególnych polskich polityków.

	Bosak Krzysztof	Czarzasty Włodzimierz	Duda Andrzej	Hołownia Szymon	Kaczyński Jarosław	Kosiniak-Kamysz Władysław	Trzaskowski Rafał	Tusk Donald	Polityk idealny
									
Uczciwy									
Kulturalny									
Tolerancyjny									
Medialny									
Bezinteresowny									
Patriotyczny									
Wiarygodny									
Charyzmatyczny									
Konsekwentny									
Atrakcyjny									
Rozsądny									
Odpowiedzialny									
Wpływowy									
Komunikatywny									
Elokwentny									

II. Proszę dokonać oceny poniższych stwierdzeń od 1 („zdecydowanie nie zgadzam się”) do 7 („zdecydowanie zgadzam się”) umieszczając w odpowiednim polu znak X.

	1	2	3	4	5	6	7
1) Pensje polskich polityków są za wysokie.							
2) Immunitet polskich polityków powinien zostać zniesiony.							
3) Polscy politycy dotrzymują obietnic wyborczych.							
4) Polscy politycy podejmują działania na rzecz klimatu i środowiska.							
5) Polscy politycy są skorumpowani.							
6) Nepotyzm jest powszechny w polskiej polityce.							
7) Prezydent nie powinien posiadać prawa do ulaskawienia.							
8) UE za bardzo wnika w wewnętrzną politykę krajów.							
9) Kościół za mocno ingeruje w polską politykę.							
10) Telewizja publiczna powinna zostać zlikwidowana.							
11) Polacy są tolerancyjni wobec innych narodowości.							
12) W Polsce powinny być legalne cywilne małżeństwa homoseksualne.							
13) Polska za bardzo angażuje się w wojnę na Ukrainie.							
14) Polskie wojsko jest w stanie zapewnić bezpieczeństwo obywatelom.							
15) W Polsce powinna być obowiązkowa służba wojskowa dla mężczyzn.							
16) W Polsce powinna powstać elektrownia jądrowa.							
17) Wydatki na ochronę zdrowia powinny być wyższe nawet kosztem wyższej składki zdrowotnej.							
18) Budowa CPK powinna zostać zrealizowana.							
19) Polski rząd za mało broni interesów polskich rolników.							
20) Aborcja powinna być legalna do 12 tygodnia ciąży.							
21) Prace domowe w klasach 1-3 szkoły podstawowej powinny być zadawane.							
22) Wiek emerytalny powinien być zrównany dla kobiet i mężczyzn.							

Proszę wypełnić metryczkę poniżej, zamalowując odpowiednią kratkę.

Płeć:	Wiek:	Wykształcenie:
☐ Kobieta ☐ Mężczyzna	☐ ... lat	☐ Podstawowe ☐ Zawodowe ☐ Średnie ☐ Wyższe

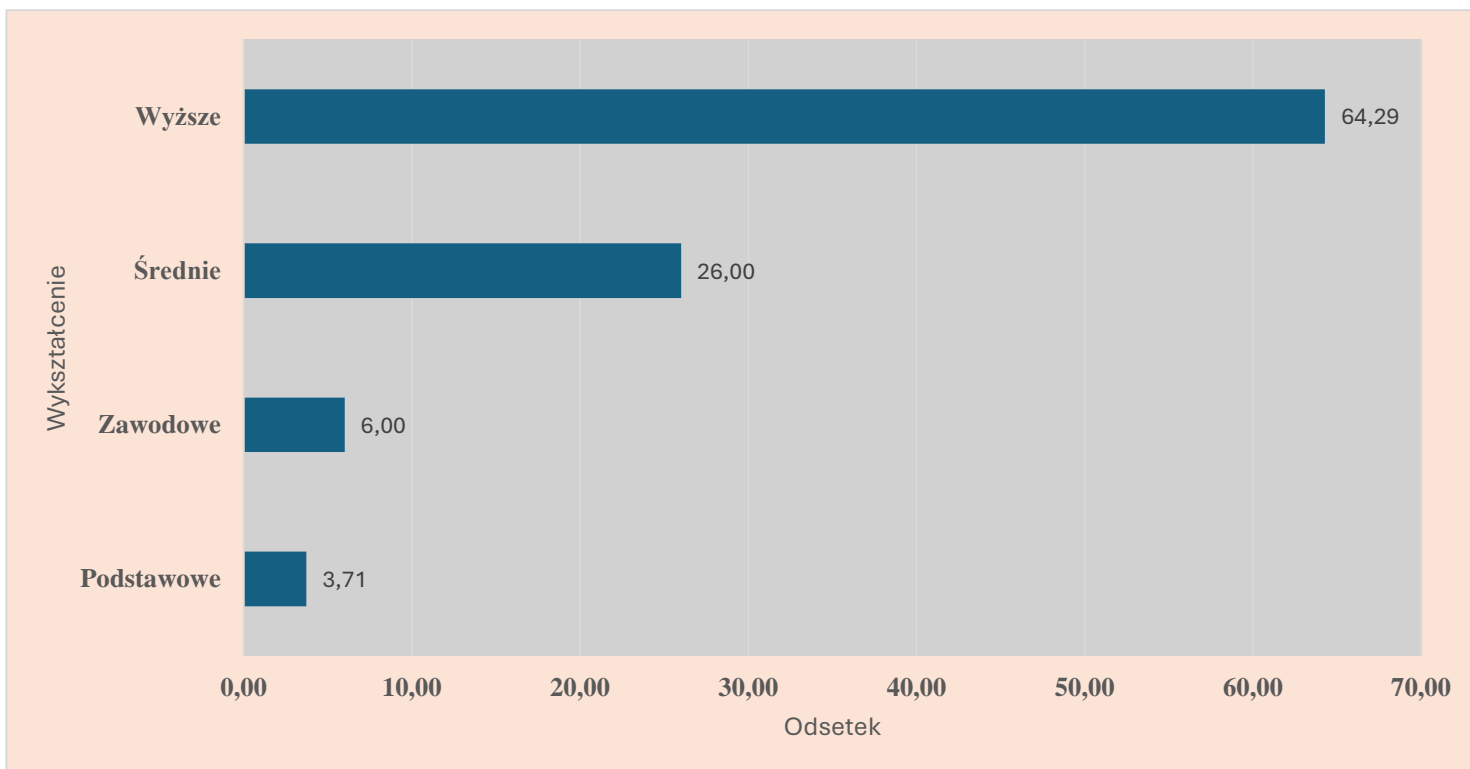

Analiza wstępna i cel badania

Cel badania i metryczka

Celem badania jest sprawdzenie jakie cechy badani respondenci przypisują głównym polskim politykom i jakie mają poglądy na popularne kwestie publiczne, a także jak płeć, wiek i wykształcenie wpływają na ocenę polityków i poglądy. Pytaniami badawczymi są: Jak wiek i płeć wpływają na poglądy? Które grupy społeczne mają poglądy konserwatywne? Których polityków wolą określone grupy społeczne? Czy byt kształtuje świadomość? Dobranych zostało 8 polityków reprezentujących główne środowiska mające reprezentację w parlamencie z wyjątkiem pozarządowej lewicy w postaci partii lewicy razem. Do wybranych liderów politycznych należą: Krzysztof Bosak (Konfederacja), Włodzimierz Czarzasty (Nowa lewica), Andrzej Duda (prezydent) Szymon Hołownia (Polska 2050), Jarosław Kaczyński (Prawo i Sprawiedliwość), Władysław Kosiniak – Kamysz (Polskie Stronnictwo Ludowe), Rafał Trzaskowski (Koalicja Obywatelska), Donald Tusk (Koalicja Obywatelska). W kolejnej części badania zostały zbadane opinie respondentów na temat popularnych kwestii społeczno – politycznych.

Wykres 3 Wykształcenie respondentów

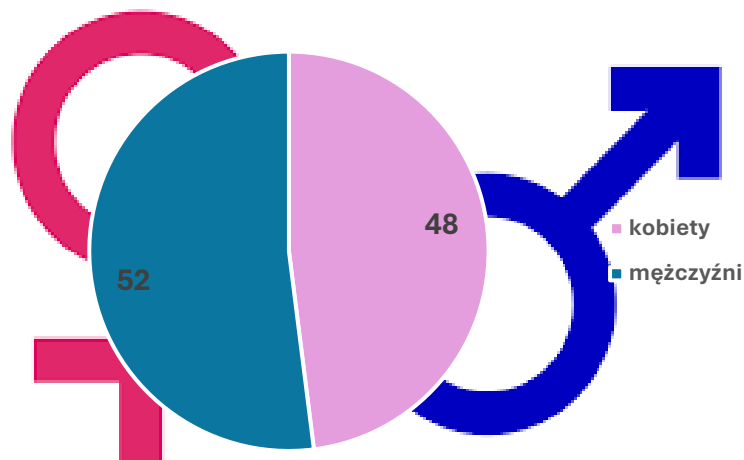

Źródło: Opracowanie własne

W badaniu udział wzięło 182 mężczyzn i 168 kobiet, co stanowi odpowiednio 52% i 48%. Mężczyźni mieli, więc w badaniu liczebną przewagę. Patrząc na respondentów pod kątem wykształcenia to zdecydowana większość posiada **wykształcenie wyższe, bo aż 64,29%**. Osób z

wykształceniem średnim było 26%, z zawodowym 6%, a z podstawowym 3,71%. Świadczy to o tym, że badanie nie odzwierciedla populacji całej ludności polskiej z uwagi, że w badaniu bardzo mocno

Wykres 4 Respondenci wg płci w %

Źródło: Opracowanie własne

nadreprezentowani byli ludzie z wyższym wykształceniem. Sam skład respondentów pod kątem wykształcenia może wskazywać na to jakie skłonności będą występowały co do polityków i poglądów na pewne sprawy. Związane jest to z tym, że w badaniu nadreprezentowane są osoby żyjące w środowisku burżuazji i inteligencji, które w obecnych czasach, w Polsce mają skłonność do poglądów określanych jako liberalne. Warto także wskazać, że **średni wiek respondentów**

wyniósł 41,45 lat, a **mediana wieku 34 lata**. Liczba respondentów w wieku powyżej 60 lat wyniosła 57 osób, a poniżej 24 lat 91 osób. Najmłodszy i najstarszy respondent miał odpowiednio **14 i 88 lat**.

Ocena polityków

Na podstawie wyników badań można ocenić, który polityk według respondentów jest najbliższy ideałowi. Dla każdej z cech dla każdego polityka została policzona średnia arytmetyczna, a następnie obliczona różnica między średnią wartością cechy dla danego polityka, a średnią wartością odpowiadającej cechy idealnego polityka. Ostateczny wynik stanowi sumę odchyleń (co do wartości bezwzględnej) cech od ideału. Im niższa wartość, tym polityk został oceniony pod kątem cech jako bliższy idealnemu politykowi.

Tablica 1. Średnie wartości cech dla polityków

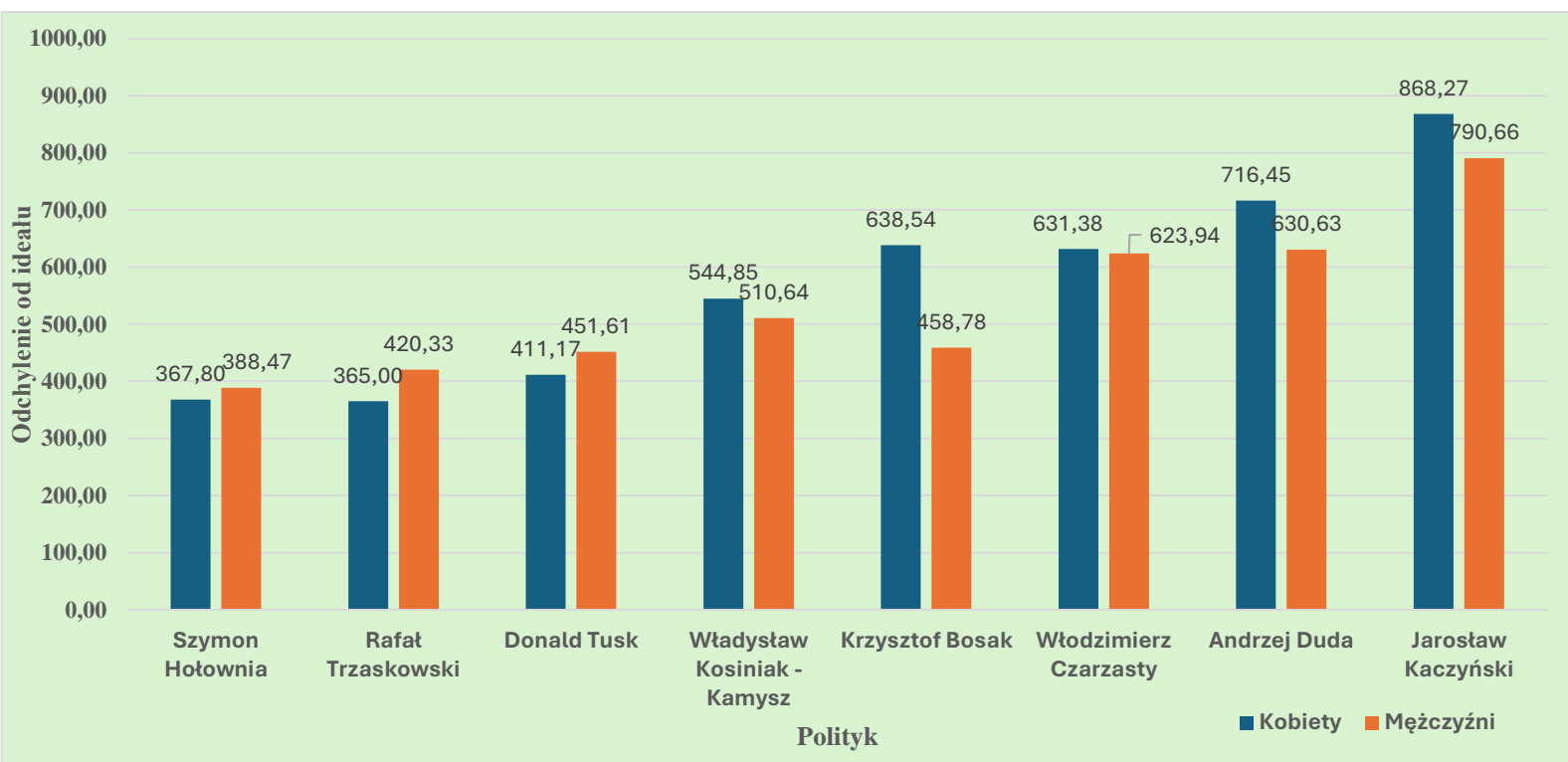
średnie ogółem	Bosak	Czarzasty	Duda	Holownia	Kaczyński	Kosiniak - Kamysz	Trzaskowski	Tusk	Idealny
Uczciwy	47,49	40,33	34,66	53,03	24,28	48,33	50,71	46,69	92,27
Kulturalny	59,73	52,21	53,67	66,70	26,24	61,71	67,05	61,80	89,27
Tolerancyjny	30,73	57,37	34,97	60,78	18,81	54,06	66,96	60,87	82,83
Medialny	59,94	47,24	53,28	80,21	35,61	52,22	72,97	69,58	77,93
Bezinteresowny	34,20	36,65	29,35	46,09	21,37	40,17	43,10	39,92	79,38
Patriotyczny	63,16	44,03	55,46	58,97	47,88	57,01	55,05	52,79	88,19
Wiarygodny	44,00	41,04	31,92	54,02	23,65	48,40	52,22	47,36	94,36
Charyzmatyczny	51,47	41,67	37,63	66,33	28,27	45,80	64,85	59,47	85,03
Konsekwentny	52,91	45,36	38,06	56,30	47,87	49,03	56,39	55,84	91,51
Atrakcyjny	46,48	26,18	39,07	51,03	15,71	47,60	70,39	42,53	63,53
Rozsądny	46,23	43,99	36,17	57,49	25,79	52,74	57,77	56,69	91,43
Odpowiedzialny	45,69	45,62	37,75	58,12	27,94	51,77	55,50	56,32	93,45
Wpływowy	42,61	39,75	46,23	59,28	59,43	46,39	59,31	74,53	85,57
Komunikatywny	59,67	50,57	46,02	74,54	29,87	53,99	69,78	68,11	88,92
Elokwentny	61,63	51,48	44,93	74,11	30,37	54,71	68,89	66,30	87,33

Źródło: Opracowanie własne

Zanim przedstawione zostaną wyniki odchylenia polityków od ideału, na wykresie 5. Zaprezentowano średnie wartości cech dla danych polityków. Widać, że dla polityków prawicowych ponadprzeciętna jest wartość patriotyzmu, co nie zaskakuje z uwagi na podkreślanie haseł o obronie suwerenności. W tej cenie najwyższą wartość miał nawet Krzysztof Bosak, choć w pozostałych posiadali je Rafał Trzaskowski i Szymon Hołownia, poza politykiem idealnym. Widać, że lider lewicy był bliski w wartości cech Kosiniakowi – Kamyszowi, a także Bosakowi, choć w niektórych cechach były znaczące różnice. Za najbardziej wpływowego polskiego polityka uznano Donalda Tuska, a najbardziej elokwentnego i komunikatywnego Szymona Hołownię. Prezydent III RP wyróżniał się głównie we wspomnianym patriotyzmie, a także medialności.

Jeśli chodzi o miarę odchylenia polityka od polityka idealnego, to najwyższą wartość dla tej miary osiągnął prezes Prawa i Sprawiedliwość Jarosław Kaczyński, a najniższą Szymon Hołownia, choć niewiele wyższą wartość posiadał Rafał Trzaskowski. Podium zamyka obecny premier Donald Tusk. Pewnym zaskoczeniem jest pochlebniejsza ocena Krzysztofa Bosaka niż Włodzimierza Czarzastego. Wskazuje to na to, że respondenci, którzy mieli skłonność pozytywnie oceniać liderów ugrupowań bardziej liberalnych jednocześnie preferują lidera prawicowego ugrupowania nad szefem nowej lewicy. Może to świadczyć o trwającym obecnie kryzysie nowej lewicy.

Wykres 5 Różnice płciowe odchylenia od ideału

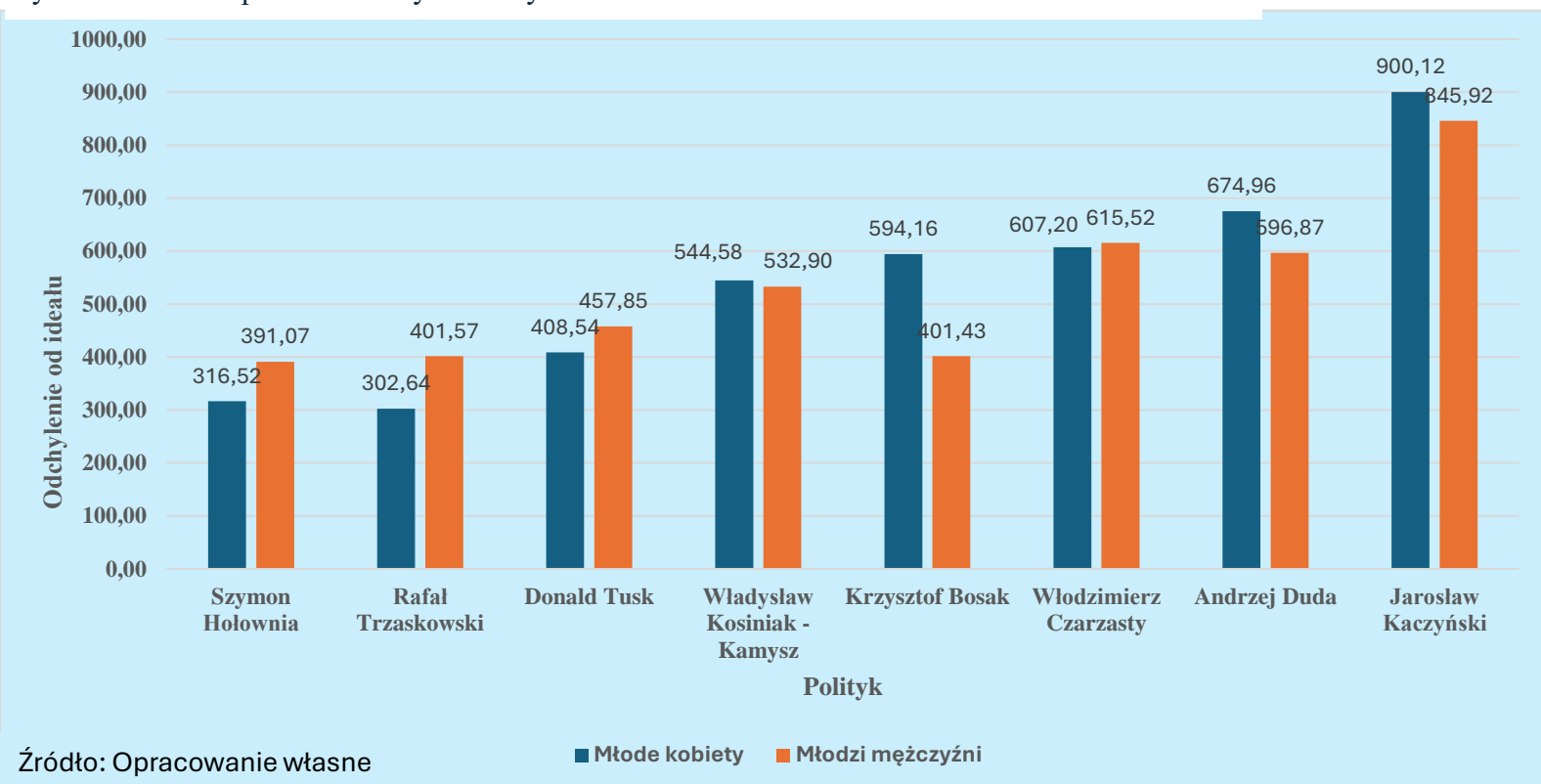
Źródło: Opracowanie własne

Miarę tę obliczono także biorąc pod uwagę cechy respondentów takie jak wiek, wykształcenie i płeć. Dobrano potencjalnie polaryzujące grupy np. najmłodsi kontra najstarsi. Zauważyć należy, że

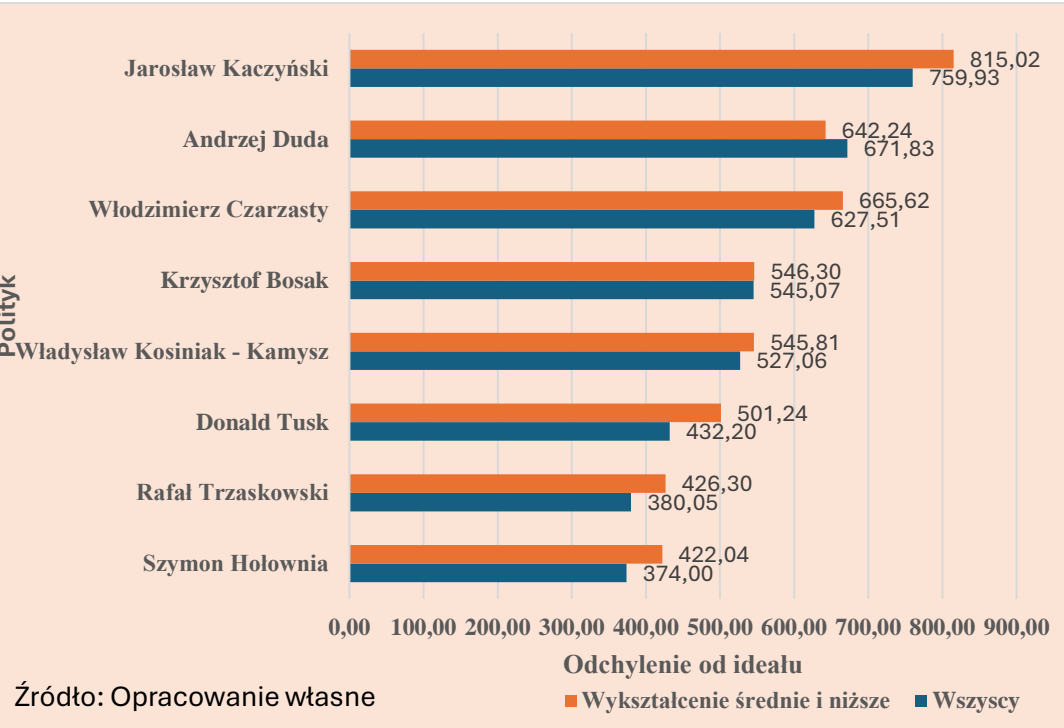
występują różnice w ocenie polityków w zależności od płci respondenta. **Kobiety przychylniej oceniają polityków liberalnych**, którzy obecnie tworzą rząd tacy jak Szymon Hołownia, Rafał Trzaskowski czy Donald Tusk. W ocenie Włodzimierza Czarzastego i Władysława Kosiniaka – Kamysza nie ma dużych różnic pomiędzy płciami. **Mężczyźni natomiast za nieco bardziej „idealnych” uważają polityków opozycji takich jak Jarosław Kaczyński, Andrzej Duda czy Krzysztof Bosak**. Mimo tego należy zaznaczyć, że ogólny kierunek **oceny polityków pomiędzy płciami nie jest znacząco się różniący**. Mężczyźni jednak mniej „idealizują” obecnych rządzących polityków eksponowanych medialnie, będących na najwyższych stanowiskach.

Wykres 6 Różnice płciowe młodych odchylenia od ideału

W debacie publicznej mówi się o polaryzacji w kwestii poglądów między młodymi mężczyznami i młodymi kobietami. Dlatego też sprawdzono jak wygląda ocena polityków wśród młodych osób do 24 roku życia ze względu na płeć. Widoczna jest większa polaryzacja opinii o politykach niż wśród ogółu kobiet i mężczyzn. Zdecydowanie **młodych mężczyzn wyróżnia większa aprobata dla Krzysztofa Bosaka**, a mniejsza wobec Rafała Trzaskowskiego i Szymona Hołowni porównując z kobietami. Krzysztof Bosak jest **drugim najbardziej „idealnym politykiem”**, co w żadnej innej grupie nie zachodzi. Mimo, że młodzi mężczyźni nie są wielkimi entuzjastami obecnego prezydenta i prezesa Jarosława Kaczyńskiego, to oceniają ich przychylniej niż kobiety. Zaskakiwać może fakt, że **Włodzimierz Czarzasty jest podobnie oceniany przez kobiety, jak i mężczyzn** biorąc pod uwagę przekaz i postulaty nowej lewicy skierowane w ogromnej mierze do kobiet.

Wykres 7 Różnice edukacyjne, a odchylenie od ideału

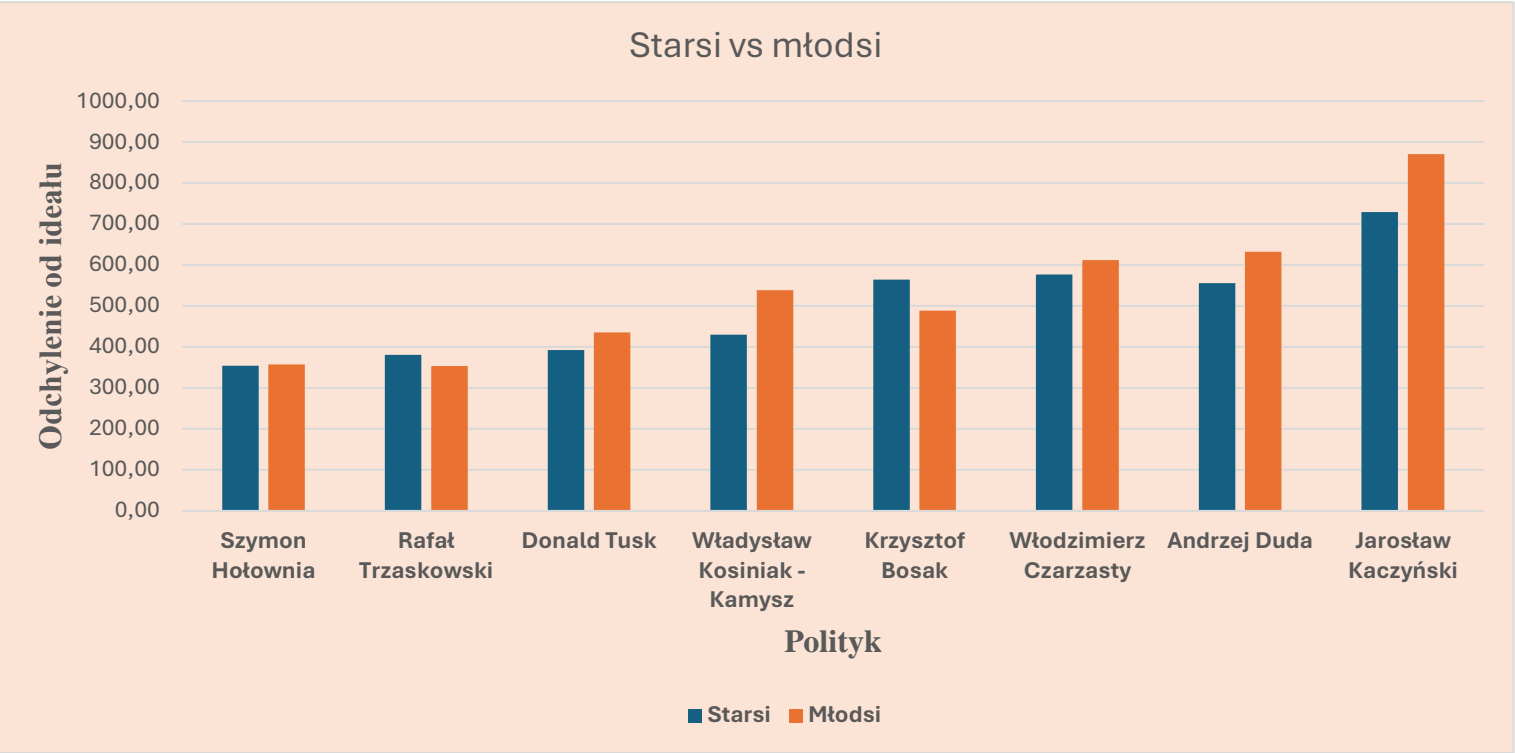

W socjologii jest znane hasło „byt określa świadomość”, które mówi o tym, że czynniki materialne kształtują wartości, poglądy i panujące ideologie. W niniejszym badaniu nie została zbadana cecha respondentów odnośnie ich pozycji klasowej, statusu społecznego czy sytuacji materialnej, jednak dosyć związana jest z tym zmienna

wykształcenie. Z uwagi na to, że osoby z wyższym wykształceniem są znacznie nadreprezentowane w badaniu, to wyróżniono ocenę cech polityków dla osób z co najwyżej średnim wykształceniem w porównaniu do ogółu respondentów. Zauważyć należy, że osoby z wykształceniem średnim i niższym zdecydowanie mniej przychylnie oceniają polityków. Dotyczy to prawie wszystkich polityków z wyjątkiem prezydenta Andrzeja Dudy, który ma mniej elitarystyczny elektorat (choć w tym badaniu to jednak osoby z wyższym wykształceniem stanowią większość). Co zaskakujące Jarosław Kaczyński jest pochlebniej oceniany przez bardziej wykształconych zważywszy na fakt, że Jarosław Kaczyński i Andrzej Duda należą do tego samego obozu politycznego (choć prezydent jest bezpartyjny, to wywodzi się z tego środowiska).

Poza polityczną walką płci i walką klas występować może też konflikt na tle samego wieku. Choć porównano już ocenę polityków przez młodych mężczyzn i młode kobiety, to warto zwrócić uwagę na porównanie ogółu respondentów ze względu na wiek, na samej osi młodzi kontra starsi. Osoby do 24 roku życia oceniają Szymona Hołownię podobnie jak osoby po 60 roku życia. U pozostałych polityków widać jednak różnice. Starsi respondenci oceniają lepiej niż młodzi Andrzeja Dudę, Jarosława Kaczyńskiego, Władysława Kosiniaka – Kamysza, Donalda Tuska i Włodzimierza Czarzastego. Młodzi natomiast lepiej oceniają Rafała Trzaskowskiego i Krzysztofa Bosaka.

Wykres 8 Płeć, a ocena polityków

Podsumowując, ocena polskich polityków zależy od wielu metrykalnych cech tj. klasa społeczna, wykształcenie, religijność, wiek i wiele innych. W tym badaniu widoczne są różnice w ocenie polityków pomiędzy grupami wiekowymi, ze względu na płeć i wykształcenie. W tym badaniu potwierdzona została intuicja odnośnie skłonności określonych grup do pewnych polityków np. biorąc pod uwagę różnice Krzysztofa Bosaka pomiędzy grupami wiekowymi i płciowymi.

Tablica 2 Atrybuty polityków

Polityk	Cecha
Bosak	Patriotyczny
Czarzasty	Tolerancyjny
Duda	Patriotyczny
Hołownia	Medialny
Kaczyński	Wpływowy
Kosiniak - Kamysz	Kulturalny
Trzaskowski	Medialny
Tusk	Wpływowy
Idealny	Wiarygodny

Źródło: Opracowanie własne

Interesującą i przydatną informacją dla przyszłych analiz jest to w jakich atrybutach przypisano politykom najwyższą wartość na podstawie wartości średnich, jak i mediany. Widoczne

jest to, że politycy związani z wartościami narodowymi i tradycyjnymi posiadają najwyżej oceniany atrybut patriotyzmu. Zarówno prezydent Andrzej Duda, jak i Krzysztof Bosak mają najwyższą wartość przy cesze patriotyzmu. Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska łączy bycie wpływowymi ludźmi, przynajmniej w ocenie respondentów. Patrząc na medialną przeszłość Szymona Hołowni nie jest zaskakujący, że najwyższą przeciętną ocenę posiada dla medialności. Co więcej, Władysławowi Kosiniakowi – Kamyszowi przypisuje się bycie kulturalnym, a Rafałowi Trzaskowskiemu podobnie jak obecnemu marszałkowi sejmu medialność. Dopasowaniem zgodnym z podstawową intuicją jest także tolerancyjność u Włodzimierza Czarzastego. Jest to polityk reprezentujący ugrupowanie, które mocno odwołuje się do wartości tolerancji, w szczególności do mniejszości seksualnych i ewentualnie narodowych. Sam Włodzimierz Czarzasty znany jest także z używania z częstego zwrotu tolerancja. Jednak bardziej zaawansowana i szczegółowa analiza została przeprowadzona w analizie korespondencji.

Ocena stwierdzeń

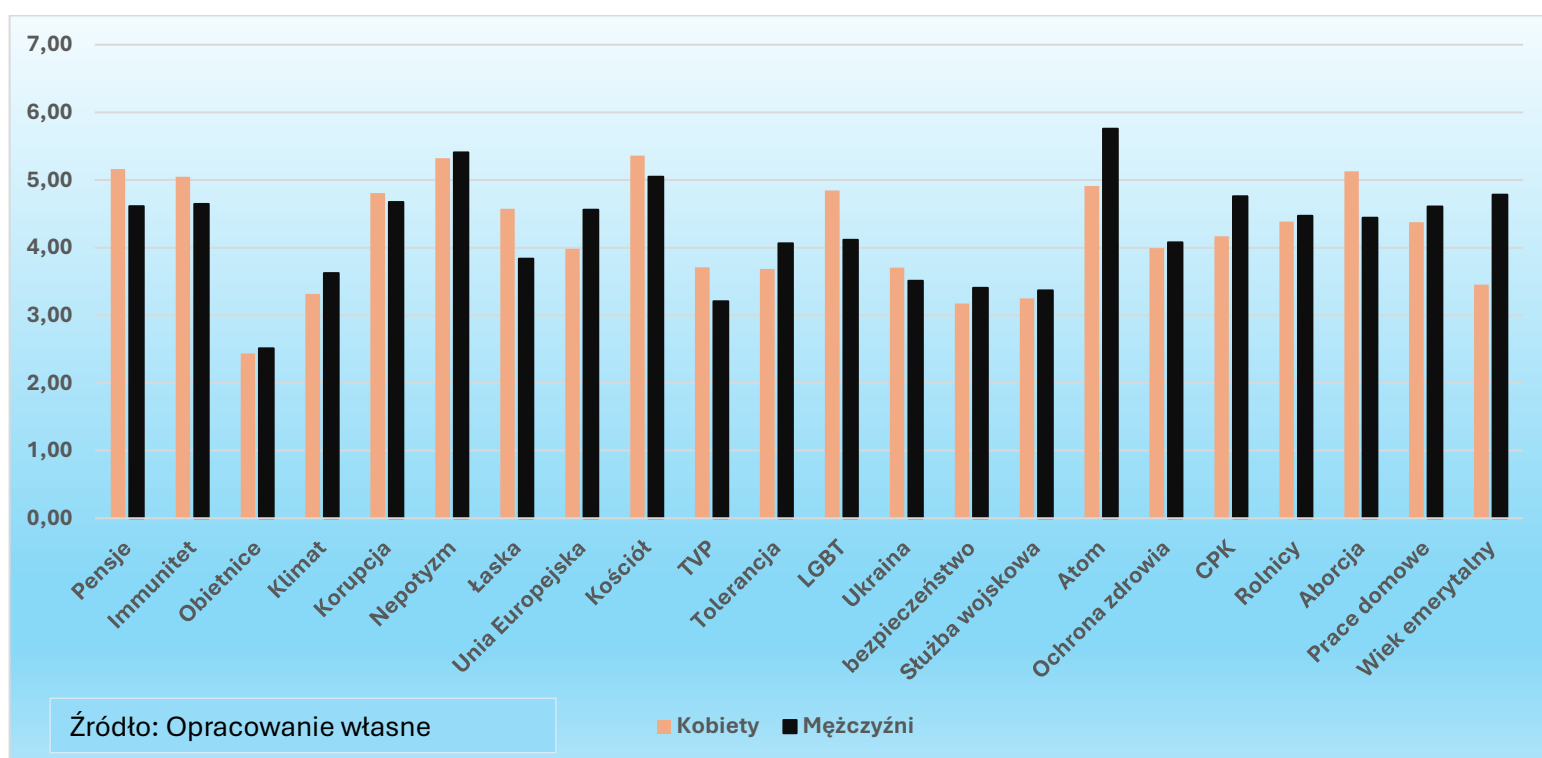
Respondenci odpowiadali na 22 stwierdzenia, wyrażając zgodność z nimi w skali Likerta od 1 do 7. Wartości bliższe 7 oznaczały większą zgodę z danym stwierdzeniem, a bliższe 1 brak zgody ze stwierdzeniem.

Tablica 3 Podstawowe statystyki opisowe pytań

Pytanie	Średnia	Mediana	Kwartył Dolny	Kwartył górny	Wsp.zmn.
Pensje	4,88	5,00	4,00	6,00	36,00
Immunitet	4,84	5,00	4,00	7,00	40,44
Obietnice	2,47	2,00	1,00	3,00	51,16
Klimat	3,48	4,00	2,00	4,00	42,70
Korupcja	4,74	5,00	3,00	6,00	34,09
Nepotyzm	5,37	6,00	4,00	7,00	29,34
Łaska	4,19	4,00	2,00	6,00	51,28
Unia Europejska	4,28	4,00	3,00	6,00	48,26
Kościół	5,20	6,00	4,00	7,00	39,49
TVP	3,45	3,00	1,00	5,00	59,77
Tolerancja	3,88	4,00	3,00	5,00	44,08
LGBT	4,47	5,00	2,00	7,00	51,57
Ukraina	3,60	3,00	2,00	5,00	54,54
bezpieczeństwo	3,29	3,00	2,00	4,00	48,82
Służba wojskowa	3,31	3,00	1,00	5,00	62,75
Atom	5,35	6,00	4,00	7,00	34,76
Ochrona zdrowia	4,04	4,00	3,00	6,00	48,18
CPK	4,47	4,00	3,00	6,00	43,72
Rolnicy	4,43	4,00	3,00	6,00	40,35
Aborcja	4,77	6,00	3,00	7,00	48,24
Prace domowe	4,50	5,00	3,00	7,00	47,57
Wiek emerytalny	4,15	4,00	2,00	7,00	55,38

Najmniejsza zgoda była ze stwierdzeniem dotyczącym, że politycy w Polsce dotrzymują obietnic wyborczych. Zdecydowana większość respondentów uznała, że politycy nie dotrzymują obietnic wyborczych. Uczestnicy badania wyrażają także dużą wątpliwość w to, że wojsko jest w stanie zapewnić bezpieczeństwo obywatelom. Występuje także sprzeciw wobec obowiązkowej służby wojskowej dla mężczyzn. Respondenci mocno popierają pomysł budowy elektrowni jądrowej, a także relatywnie zdecydowanie uznają, że nepotyzm jest powszechny w polskiej polityce. Te pytania najmocniej się wyróżniły, w pozostałych respondenci odpowiadali mniej zdecydowanie. Największa zmienność występuje dla pytania o obowiązkową służbę wojskową dla mężczyzn. Niewiele niższa zmienność jest dla pytania odnośnie likwidacji telewizji publicznej, wiek emerytalny i zaangażowanie Polski w wojnę na wschodzie. Te tematy mogą być polaryzujące.

Wykres 9 Średnia arytmetyczna stwierdzeń, a płeć

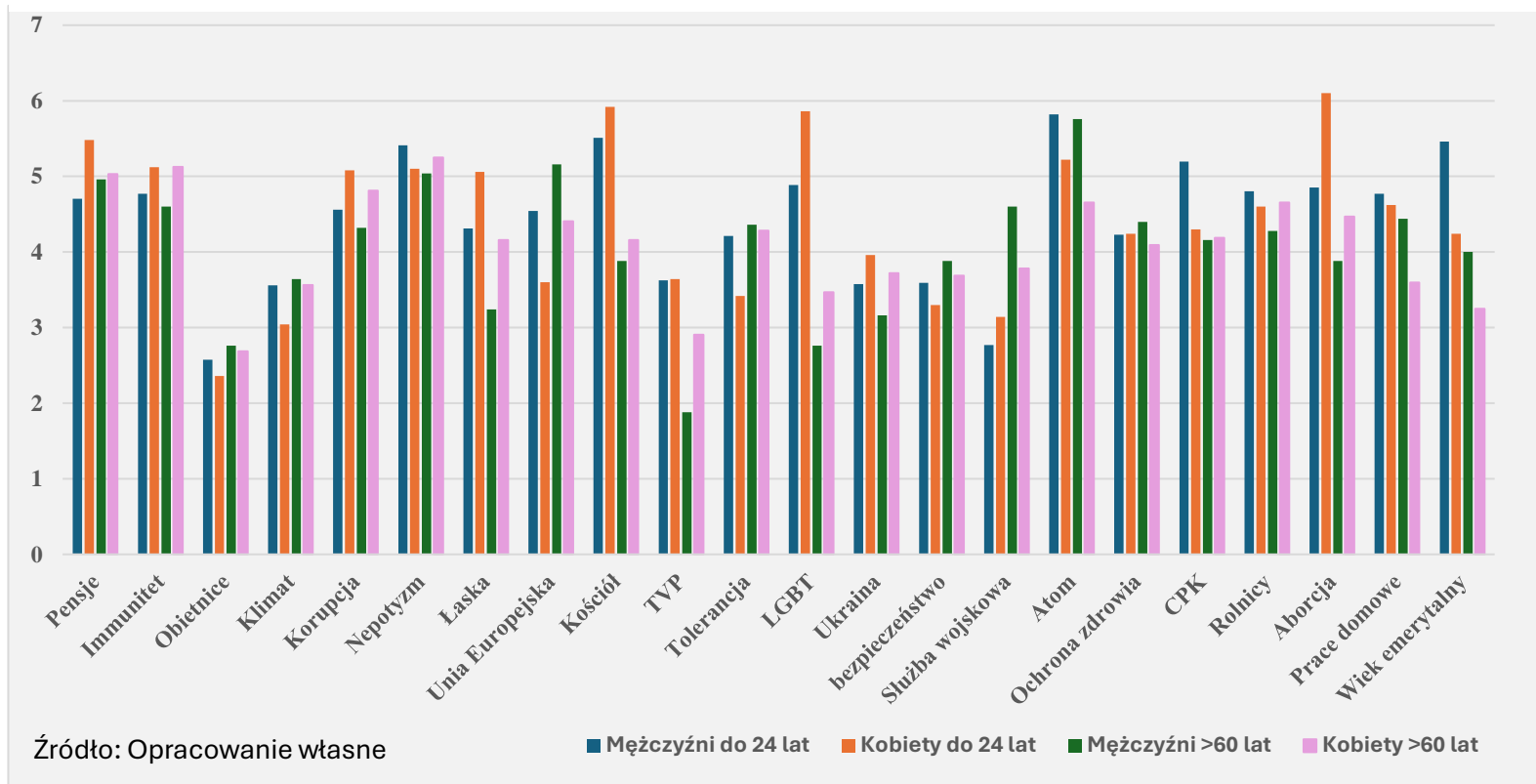

Patrząc na średnią arytmetyczną ze względu na płeć przy odpowiedziach, to kobiety i mężczyźni dla większości pytań odpowiadali podobnie. Jednak przy pytaniu, które jest związane z nierównym traktowaniem obu płci lub dyskryminacją ta różnica jest już mocno widoczna. To właśnie w tym pytaniu różnica w odpowiedziach mężczyznami, a kobietami była najwyższa. Mowa tu o pytaniu o zrównanie wieku emerytalnego. **Kobiety są znacznie mniej chętne zrównaniu wieku emerytalnego niż mężczyźni.** Dla kobiet średnia wartość ta wynosi 3,45, a dla mężczyzn 4,79. Należy jednak nadmienić, że w przypadku obowiązkowej służby wojskowej dla mężczyzn (pytanie 15.)

występuje większa solidarność w odpowiedziach wśród mężczyzn i kobiet. Widoczne jest także, że kobiety nieco bardziej chętnie popierają zalegalizowanie aborcji do 12 tygodnia ciąży, jednak nie jest to wielka różnica.

Mimo, że pomysł elektrowni jądrowej (pytanie 16.) nie wydaje się być mocno dotyczącym jednej płci, to widoczna jest **dużo większa aprobata dla budowy elektrowni jądrowej ze strony mężczyzn niż ze strony kobiet**. Pewna różnica występuje też w kwestii budowy CPK (pyt. 18.), mężczyźni przychylniej oceniają tę inwestycję. Można, więc wysnuć wniosek, że **mężczyźni pozytywnie oceniają inwestycje infrastrukturalne**, a kobiety już nie tak bardzo. Pytaniem różnicującym ze względu na płeć okazało się także pytanie o legalizację małżeństw homoseksualnych (pytanie 12.), choć nie była to bardzo znacząca różnica.

Wykres 10 Średnia odpowiedzi ze względu na płeć i wiek

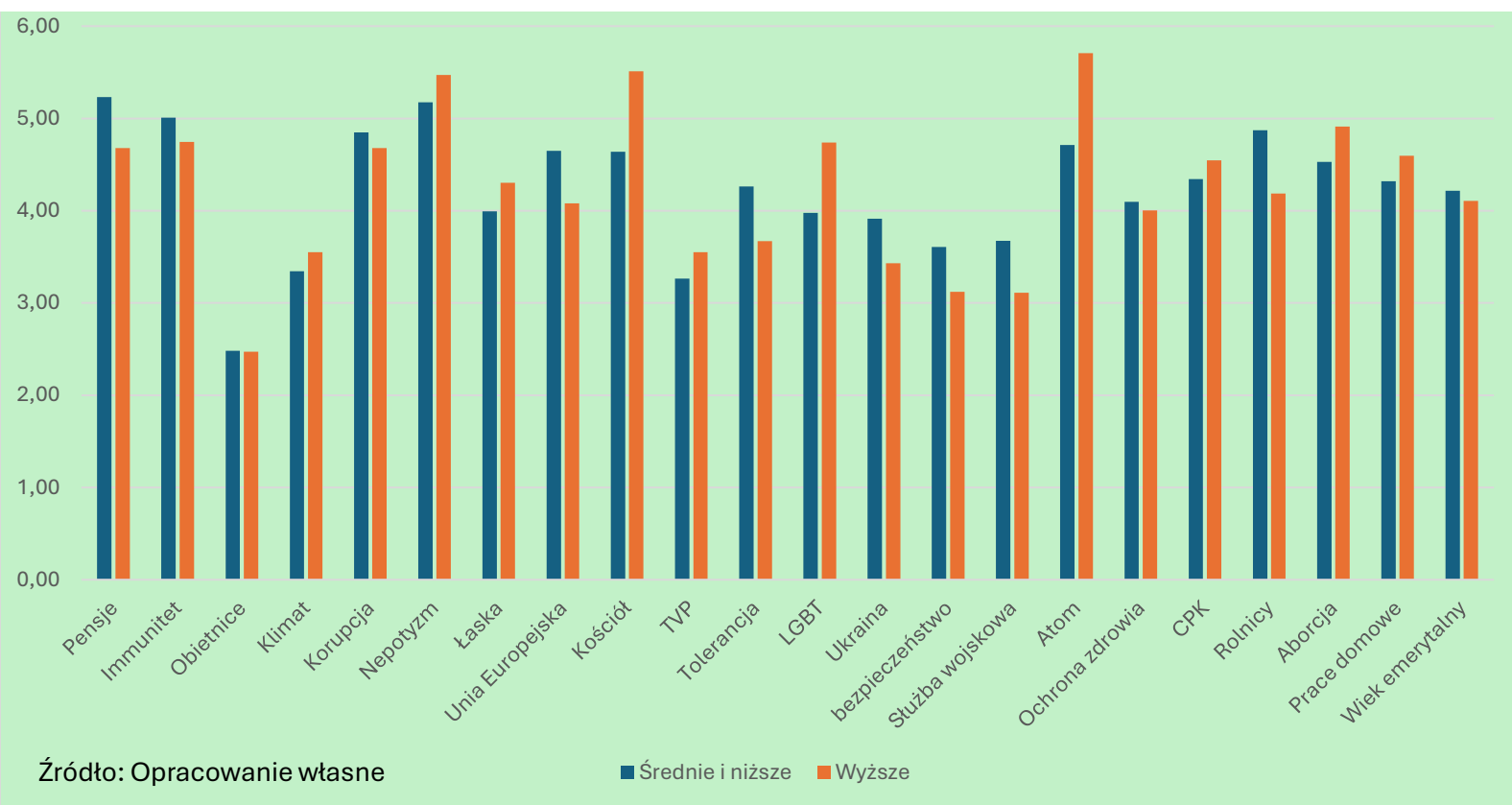

Dokonano także analizy ze względu na wiek i płeć jednocześnie. Okazuje się, że **młodzi mężczyźni najbardziej wyróżniają się w kwestii pytań odnośnie wieku emerytalnego i budowy CPK**. Są oni mocno za budową CPK, zrównaniem wieku emerytalnego, a także przeciwko obowiązkowej służbie wojskowej dla mężczyzn. W sprawie CPK pozostałe grupy podobnie oceniają ten projekt, zarówno młode kobiety, jak i starsze osoby obu płci. W kwestii poboru do wojska, to starsi mężczyźni patrzą na niego najchętniej, co może wynikać z tego, że w ich młodości pobór ich dotyczył, a także tego, że obecnie ich pobór nie dotyczy. **W sprawie zrównania wieku emerytalnego najmniejszą aprobatę przejawiają starsze kobiety**. Młode kobiety w największym stopniu oceniają,

że pensje polityków są zbyt wysokie, a także, że są skorumpowani. Są one też najbardziej niechętne prawu łaski dla prezydenta, aprobują śluby homoseksualnej i legalną aborcję do 12 tygodnia. Najmocniej wątpią w tolerancyjność Polaków względem innych narodowości i w wojsko polskie. Co

Wykres 11 Średnie odpowiedzi, a wykształcenie

więcej, zarówno starsi jak i młodszy mężczyźni bardziej od kobiet popierają budowę elektrowni jądrowej. Starsi mężczyźni mają suwerennościowy pogląd, ponieważ uważają, że Unia Europejska zbyt mocno wtrąca się w polskie sprawy. Należy także nadmienić, że młodzi krytyczniej oceniają Kościół Katolicki niż starsze osoby. **W sprawach aborcji i małżeństw homoseksualnych podział przebiega bardziej po linii wieku niż płci**, starsi mają bardziej konserwatywne podejście, młodzi przeciwnie. Pewną różnicę warto odnotować też w kwestii podejścia do zaangażowania Polski w konflikt na Ukrainie. **Starsi mężczyźni mają najmniejszy problem z dalszym zaangażowaniem w konflikt na Ukrainie, a zarówno młodsze, jak i starsze kobiety widzą to nieco krytyczniej.** Może to wynikać z ogólnej mniejszej chęci kobiet do Ukraińców (Ukrainek) w Polsce, co może być związane z tym, że znaczną część imigrantek stanowią kobiety – Ukrainki będące konkurencją dla Polek np. na rynku pracy.

Patrząc na podział ze względu na wykształcenie, to znaczące różnice pojawiły się w kilku pytaniach. Chodzi o kwestię budowy elektrowni jądrowej. **Osoby z wyższym wykształceniem są znacznie bardziej chętne budowie tej infrastruktury energetycznej**, choć w sprawie CPK ta różnica jest bardzo nieznaczna. Widać także, że osoby z wyższym wykształceniem mają mało

konserwatywny pogląd na kwestię legalizacji cywilnych małżeństw homoseksualnych, choć w przypadku innej sprawy obyczajowej – aborcji nie ma tam już znaczącej różnicy. Podobnie rzecz ma się z podejściem do Kościoła. Ponadto, osoby z wykształceniem co najwyżej średnim uznają w większym stopniu, że Polacy są tolerancyjni wobec innych narodowości, a także, że polski rząd zbyt słabo broni interesów rolników. Widać także, że osoby w tej kategorii są mniej chętne Unii Europejskiej.

Zweryfikowano również fakt istnienia występowania współzależności między zmiennymi metrykalnymi, a odpowiedzią na niektóre, polaryzujące pytania. Dotyczyło to pytań o budowę elektrowni jądrowej, podejścia do Kościoła, a także spraw związanych z płcią jak aborcja, zrównanie wieku emerytalnego czy służby wojskowej dla mężczyzn. Badanie to polegało na złączeniu kategorii w taki sposób, że wartości odpowiedzi 1,2,3 uznano za kategorię „bardziej przeciw”, a odpowiedzi 5,6,7 za odpowiedzi „bardziej za”. W zliczaniu pominięto więc wartość neutralną (4). Na tej podstawie stworzono tablice liczebności i obliczono statystykę Chi – Kwadrat. Wyniki wskazały na to, że nie występuje współzależność między płcią, a stosunkiem do przymusowego poboru dla mężczyzn. Jednak znacznie silniejsza współzależność była w podejściu do wieku emerytalnego, miary C – Pearsona i współczynnik Yula wskazały na odpowiednio wartości 0,28 i 0,29. Nieco mniejsza współzależność okazała się być dla sprawy aborcji i podejścia do budowy elektrowni jądrowej. Patrząc na współzależność wykształcenia ze stosunkiem do atomu i Kościoła istnieje niezbyt mocna, umiarkowana współzależność.

Podsumowując, mężczyzn jak i osoby z wyższym wykształceniem można określić jako chętnych do realizacji inwestycji infrastrukturalnych. Młode kobiety należy określić jako liberalne obyczajowo, starszych mężczyzn jako osoby o nastawieniu militarystycznym lub patriotycznym, a młodych mężczyzn jako przeciwników dyskryminacji płciowej w zakresie emerytur i poboru, a także mocnych zwolenników CPK. Takie syntetyczne wnioski można wysnuć na podstawie powyższej analizy.

Analiza czynników

Jedną z istotnych metod analizy wielowymiarowej cech jakościowych jest analiza czynników, której ideą jest znalezienie mniej licznego zbioru zmiennych niż zbiór zmiennych oryginalnych, w którym zawarte zostaną zależności między zmiennymi obserwowalnymi.¹² Mimo, że istnieje wiele metod określania liczby czynników głównych to, to w pracy posłużono się wykresem osypiska, a

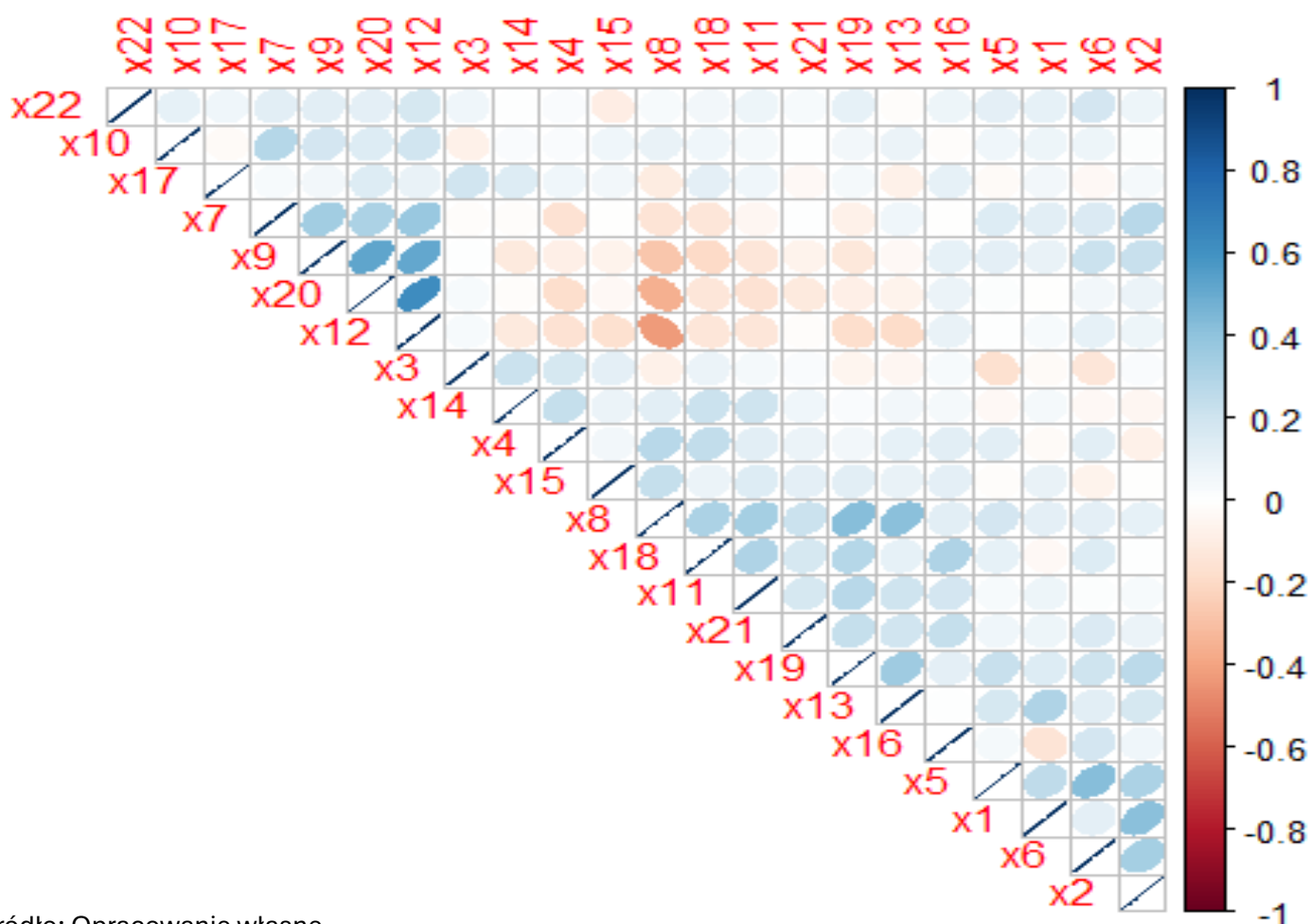
---

¹² Gatnar Eugeniusz, Walesiak Marek, Metody Statystycznej Analizy Wielowymiarowej w badaniach marketingowych, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego Wrocław 2004, s.186

także uwzględniono opartą na kryterium wartości własnej (kryterium Kaisera). Analiza czynników pomogła zdiagnozować, które poglądy są do siebie podobne.

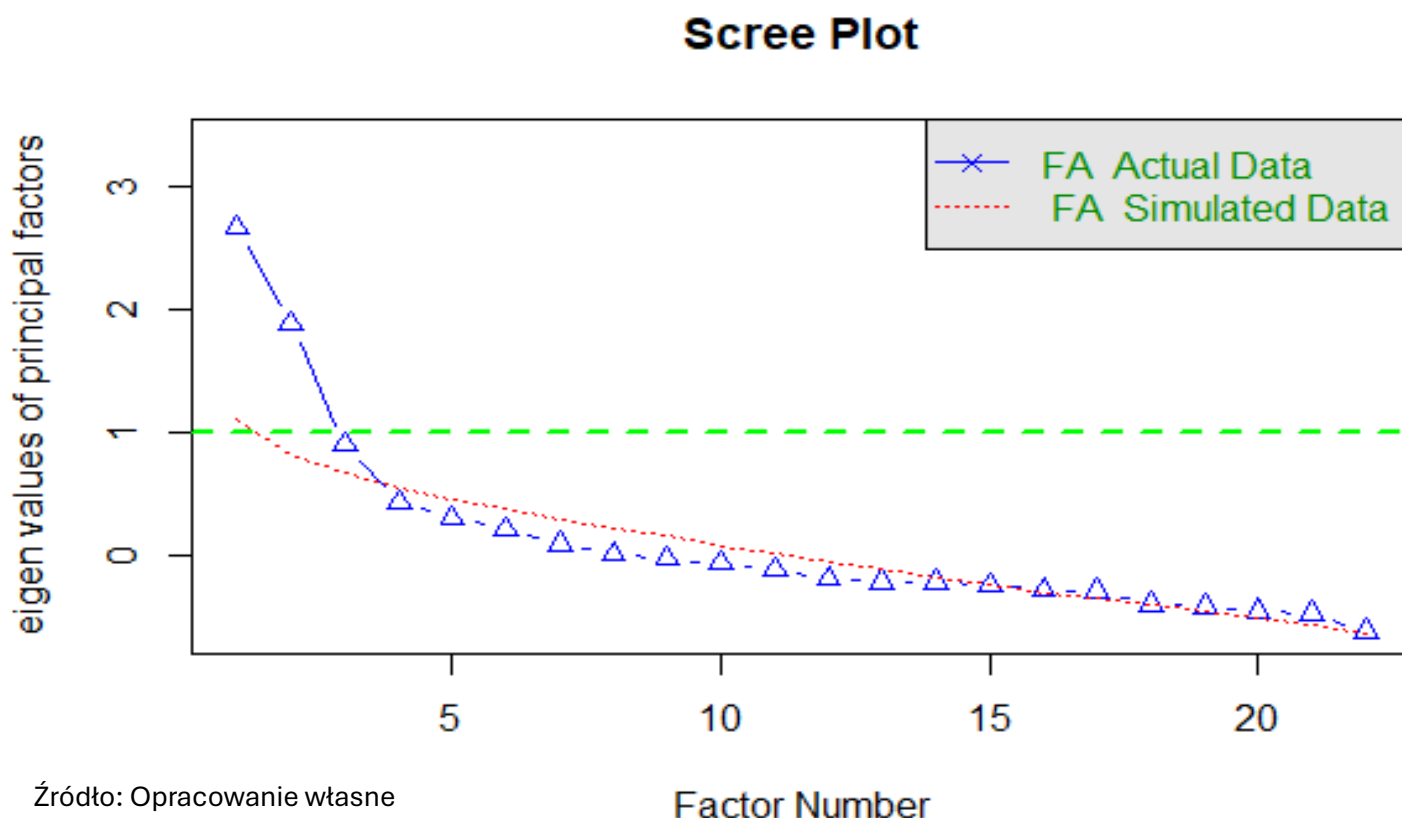
Wykonany został wykres korelacji Spearmana dla wszystkich cech związanych ze stwierdzeniami. W większości korelacje te nie są wysokie, choć występują umiarkowane współzależności między niektórymi zmiennymi. Występuje np. ujemna korelacja między podejściem do Unii Europejskiej i Kościoła. Im bardziej opinia krytyczna wobec ingerencji UE w wewnętrzne sprawy, tym większa wątpliwość co do nadmiernej ingerencji Kościoła w politykę. Jest to spójny pogląd wobec tego co widoczne jest na scenie politycznej. Ugrupowania skupiające się na obronie suwerenności, są także przychylniejsze wobec Kościoła i Katolicyzmu. Istnieje nawet jeszcze silniejsza ujemna korelacja między podejściem do UE, a kwestią aborcji i małżeństwami homoseksualnymi, co jest tym bardziej spójne ze sceną polityczną. Nie zaskakuje także występowanie dodatniej korelacji między stosunkiem do aborcji, a związkami homoseksualnymi, co wiąże się z mniejszym przywiązaniem do wartości konserwatywnych, tradycyjnych, religijnych.

Wykres 12 Korelacje Speramana między stwierdzeniami

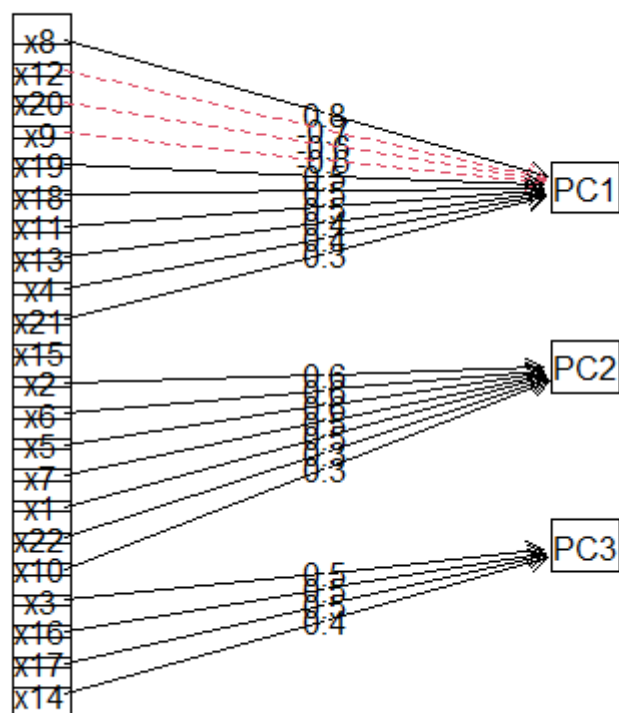
Wykres 13 Wykres osypiska metodą osi głównych

Analiza czynnikowa została przeprowadzona na danych ze stwierdzeń, do których mieli ustosunkować się respondenci. Na podstawie wykresu osypiska ustalono 3 główne czynniki. Metodę tę zastosowano dla macierzy korelacji Spearmana. Wykorzystano rotację varimax, jak i ustalono czynniki bez rotacji. Wykonano test Bartletta i test Kaysera – Meyera – Olkina, które pomogły w decyzji o tym, by nie odrzucać żadnej ze zmiennych do dalszej analizy czynnikowej.

Do czynnika pierwszego w metodzie bez rotacji należy 10 zmiennych, do czynnika drugiego 7 zmiennych, a 4 zmienne do czynnika trzeciego. **Pierwszy czynnik można nazwać czynnikiem patriotycznym, narodowo - konserwatywnym, lub bogoojczyźnianym** z uwagi na to, że są należą do niego takie zmienne jak zmienna dotycząca nadmiernej ingerencji Unii Europejskiej w polskie sprawy, nadmiernego zaangażowania się Polski w konflikt na Ukrainie, uznania tolerancyjności za cechę Polaków, obronę interesów rolników, niechęć do legalizacji aborcji, małżeństw

Wykres 14 Trzy czynniki metodą bez rotacji

Źródło: Opracowanie własne

Trudno jednoznacznie określić czynnik trzeci, znajdują się tam zmienne związane oceną zapewnienia bezpieczeństwa przez wojsko, kwestia budowy elektrowni jądrowe czy podwyższenia wydatków na ochronę zdrowia. Może to sugerować, że jest to **czynnik grupujący poglądy pro-inwestycyjne lub technokratyczne**, tzn. skupione na realizacji ważnych zadań dla obywateli, a w mniejszym stopniu na konflikcie tożsamościowym czy kulturowym. **Można uznać też, że to czynnik propaństwowy**, ponieważ popieranie elementów zawartych w tych stwierdzeniach wymaga zaufania do państwa np. w kwestii zaufania do wojska czy zgody na wyższe wydatki na ochronę zdrowia.

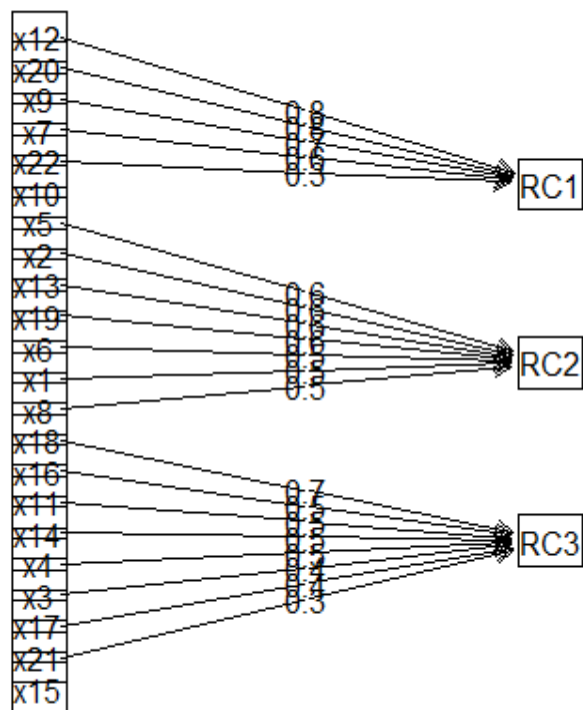
W metodzie z rotacją czynnik pierwszy pozwala na inne spojrzenie niż analogiczny czynnik w metodzie bez rotacji. W tamtejszej metodzie poglądy na czynniku 1. były konserwatywne i narodowe, a tu jest wręcz przeciwnie. Poglądy te są utożsamiane z postulatami liberalnymi, zwłaszcza w kwestiach Kościoła, aborcji i związków homoseksualnych. Można uznać, że to czynnik **liberalny, antyklerykalny lub lewicowy - liberyński**. Alternatywnie można uznać, że to **czynnik równouprawnienia i równości wobec prawa**, ponieważ pojawia się stwierdzenie nie tylko związane z małżeństwami homoseksualnymi, ale także ze zrównaniem wieku emerytalnego dla obu płci.

homoseksualnych czy poparcie dla budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). Czynnik ten jest podejściem prawicowym do głównych kwestii politycznych.

Czynnik drugi można sklasyfikować jako **czynnik antysystemowy**. Związane jest to z tym, że występują tam zmienne, które wskazują na dużą nieufność wobec polityków i głównych instytucji. Tyczy się to na przykład oceny nepotyzmu polityków, immunitetu, ale także telewizji publicznej. Występuje w tym czynniku także zmienna związana z wyrównaniem wieku emerytalnego dla obu płci, który nie jest postulatem podnoszonym przez żadne z głównych ugrupowań politycznych.

Wykres 15 Trzy czynniki metodą rotacji Varimax

Components Analysis

Źródło: Opracowanie własne

Czynnik

drugi grupuje stwierdzenia związane z nieufnością wobec polityków i kwestie suwerenności i spraw zagranicznych, ponieważ występują tu sprawy związane z Unią Europejską i ingerencją w wojnę na Ukrainie. Wobec tego **jest to czynnik antysystemowy i patriotyczny**.

Czynnik trzeci przypomina czynnik z poprzedniej metody jeśli chodzi o jego charakterystykę, występuje tu poparcie dla projektów infrastrukturalnych jak budowa CPK czy elektrowni jądrowej, a także kwestia zaufania do wojska czy oceny tolerancyjności Polaków wobec innych narodów. Jest to **czynnik propaństwowości**.

Tablica 4 Miary czynników

	Zmienna	Oszacowane ładunki czynnikowe			Rotowane ładunki czynnikowe			Zasoby zmienności wspólnej	Wariancja specyficzna	Indeks złożoności Hoffmana
		F1	F2	F3	F*1	F*2	F*3			
x1	pensje polityków	0,12	0,46	-0,29	0,09	0,54	-0,10	0,31	0,69	1,8
x2	immunitet	0,04	0,63	-0,21	0,27	0,6	-0,06	0,44	0,56	1,2
x3	obietnice	0,01	-0,11	0,52	0,13	-0,32	0,40	0,28	0,72	1,1
x4	klimat	0,39	0,01	0,33	-0,13	0,03	0,49	0,26	0,74	1,9
x5	korupcja	0,17	0,56	-0,25	0,13	0,62	-0,02	0,4	0,6	1,6
x6	nepotyzm	0,1	0,61	-0,07	0,28	0,55	0,08	0,38	0,62	1,1
x7	łaska	-0,38	0,51	0	0,57	0,23	-0,15	0,4	0,6	1,9
x8	Unia Europejska	0,76	0,17	-0,1	-0,45	0,5	0,40	0,62	0,38	1,1
x9	Kościół	-0,56	0,49	0,13	0,74	0,08	-0,16	0,57	0,43	2,1
x10	TVP	-0,08	0,33	0,07	0,29	0,19	0,06	0,12	0,88	1,2
x11	tolerancja	0,49	0,15	0,27	-0,14	0,2	0,53	0,34	0,66	1,8
x12	małżeństwa jednopłciowe	-0,68	0,38	0,28	0,8	-0,13	-0,13	0,68	0,32	1,9
x13	Ukraina	0,44	0,36	-0,23	-0,17	0,58	0,13	0,38	0,62	2,5
x14	bezpieczeństwo	0,27	-0,03	0,45	-0,02	-0,11	0,51	0,27	0,73	1,6
x15	służba wojskowa	0,28	0,02	0,16	-0,11	0,07	0,29	0,1	0,9	1,6
x16	elektrownia jądrowa	0,17	0,24	0,5	0,23	0,03	0,53	0,33	0,67	1,7
x17	ochrona zdrowia	-0,05	0,07	0,48	0,27	-0,19	0,36	0,23	0,77	1,1
x18	CPK	0,51	0,13	0,42	-0,1	0,13	0,66	0,46	0,54	2,1
x19	rolnicy	-0,53	0,39	-0,06	-0,15	0,56	0,32	0,44	0,56	1,9
x20	aborcja	-0,62	0,36	0,29	0,76	-0,12	-0,08	0,6	0,4	2,1
x21	praca domowe	0,35	0,24	0,13	-0,03	0,28	0,34	0,2	0,8	2,1
x22	wiek emerytalny	-0,06	0,34	0,17	0,31	0,16	0,15	0,15	0,85	1,6
	Wartości własne	3,37	2,77	1,82	2,9	2,68	2,38			
	Udział względny	0,15	0,13	0,08	0,13	0,12	0,11			
	Udział względny każdego czynnika w łącznej wariancji	0,42	0,35	0,23	0,36	0,34	0,3			
	Skumulowana proporcja łącznej wariancji	0,42	0,77	1	0,36	0,7	1			

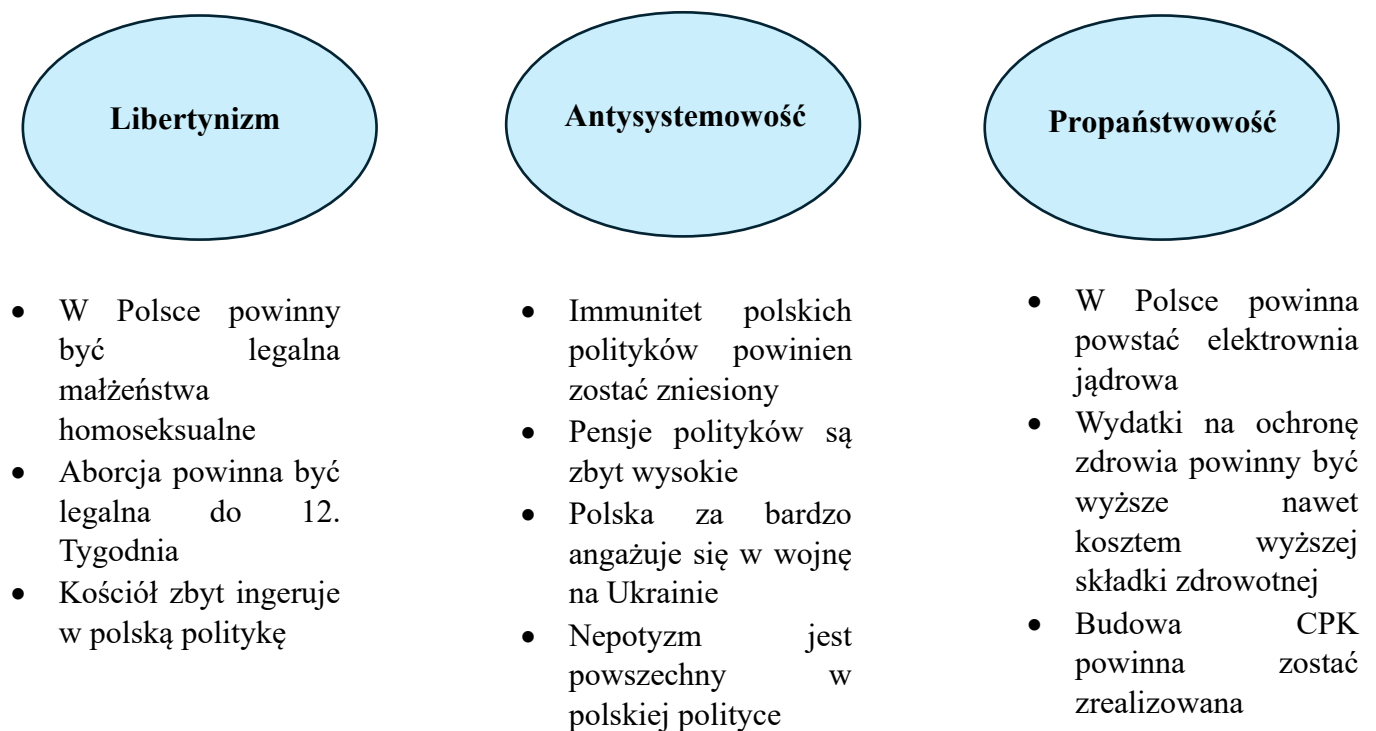
Źródło: Opracowanie własne

Dla metody bez rotacji wartość własna dla czynnika 1. wynosi 3,37, czynnika 2. 2,77, a czynnika 3. 1,82. Przekłada się to na udział względny odpowiednio: 0,16, 0,14, 0,08. A udział każdego czynnika w łącznej wariancji: 0,42, 0,35, 0,23. Dla metody z rotacją varimax wartość własna dla czynnika pierwszego jest równa 2,9, dla drugiego 2,68, a trzeciego 2,38. W związku z tym udział względny plasuje się w tej kolejności: 0,13, 0,12, 0,11.

Tablica potwierdza wnioski z wykresu. Dla metody bez rotowania największy ładunek czynnikowy wynosi dla zmiennej X8 mówiącej o tym, że Unia Europejska zbyt mocno ingeruje w wewnętrzne sprawy Polski. Podobnie jak w sprawie zmiennej X20, choć tu ładunek czynnikowy był ujemny, co oznacza brak zgody na legalizację aborcji do 12. Tygodnia. Zaś w metodzie z rotacją największy ładunek dla czynnika 1. Wyniósł dla zmiennej związanej z małżeństwami jednopłciowymi, dla czynnika 2. Aprobata dla stwierdzenia, że politycy są skorumpowani. W czynniku 3. z rotacją natomiast było to podejście do budowy CPK.

Wykonany został test Alfa Cronbacha, który jest miarą rzetelności i spójności wewnętrznej skali. Dla czynnika pierwszego wynik testu Alfa Cronbacha wynosi 0,702. Dla drugiego czynnika wynik jest bardzo podobny. Natomiast niższy jest dla czynnika trzeciego i wynosi on 0,57. Czynniki te mają więc najniższą spójność wewnętrzną.

Grafika 2 Czynniki metodą rotacji Varimax

Analiza skupień

W tej części pracy nie bazowano wyłącznie danych pochodzących od respondentów. Dobór cech był arbitralny, jednak ma głębokie umocowanie w istocie podziałów polityków oraz w cechach ważnych, które politycy posiadają lub nie. Celem tej analizy była weryfikacja, który polityk reprezentuje wartości i interesy ubogich – „Kto reprezentuje biedę?”.

Tablica 5 Cechy polskich polityków

Polityk	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
Bosak	1	0	0	1	1	1	1	1	1
Czarzasty	1	1	1	1	0	0	0	0	0
Duda	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Hołownia	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kaczyński	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Kosiniak - Kamysz	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Tusk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trzaskowski	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Idealny	1	1	1	1	1	1	1	1	1

X1 – Przeciw bezpiecznemu kredytowi 2%

X2 – Popiera większą progresję podatkową

X3 – Popiera szybki wzrost płacy minimalnej

X4 – Krytycznie ocenia plan Balcerowicza

X5 – Antyimigrancki

X6 – Antyglobalistyczny

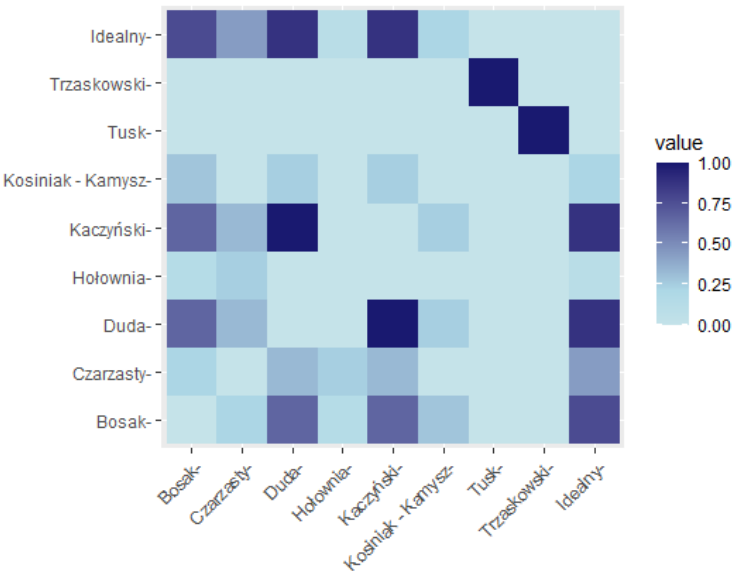
X7 – Ludowy

X8 – Konserwatywny

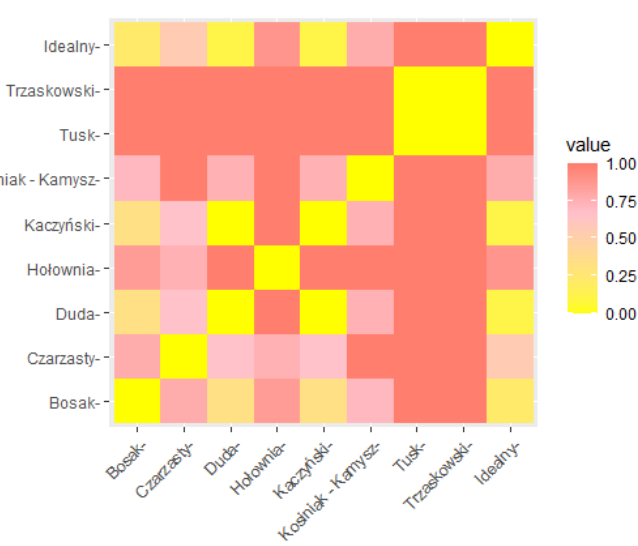
X9 – Odrzuca zielony ład

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 16 Macierz podobieństwa wsp. Jaccarda

Wykres 17 Macierz odległości wsp. Jaccarda

Źródło: Opracowanie własne

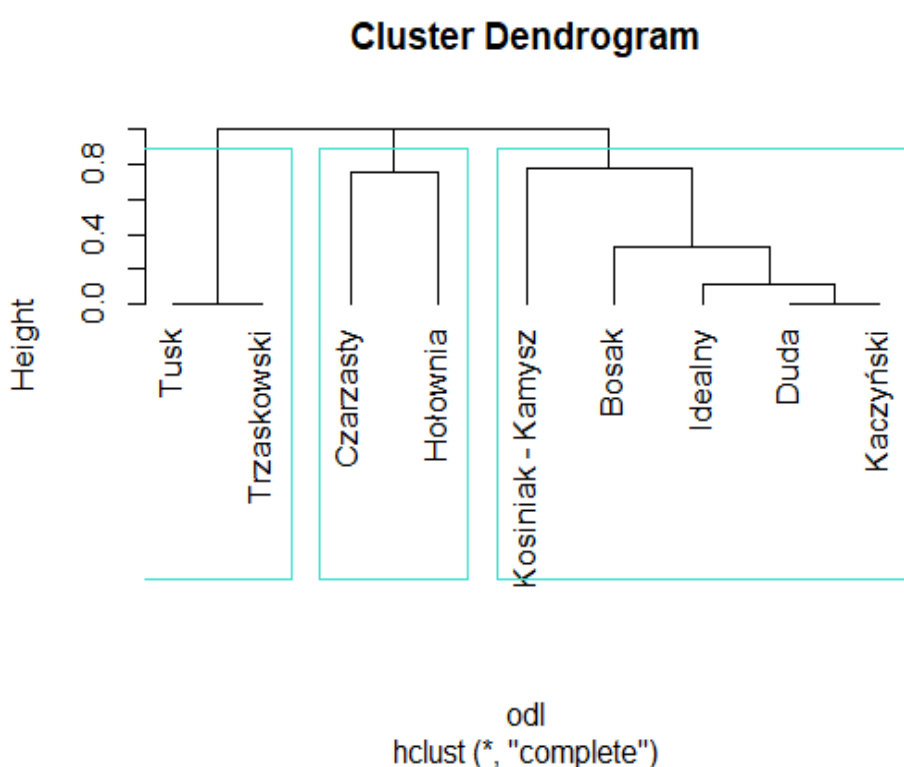

Dobrano takie cechy, które dotyczą poglądów polityków na dane kwestie związanych z reprezentacją biedniejszych ekonomicznie osób. Przyjęto, że osoby uboższe charakteryzują się poglądami prospołecznymi, socjalnymi, solidarystycznymi, konserwatywnymi i narodowymi. Potwierdzają to preferencje osób wywodzących się z klas ludowych np. bezrobotnych czy klasy robotniczej lub małorolnych chłopów. Te klasy społeczne mają interes ekonomiczny krytyczny wobec liberalizmu ekonomicznego, a także poglądy narodowe i konserwatywne.

Cecha X1 dotyczy programu mieszkaniowego kredyt bk 2%, który jest programem propopytowym i spowoduje wzrost cen mieszkań, nawet jeśli niektóre osoby zyskają dzięki niższym ratom kredytu. Przyjęto, że sprzeciw wobec tego programu oznacza sprzyjanie biednym, gdyż w ich interesie są niższe ceny mieszkań. Zmienne X2, X3 i X4 tyczą kwestii typowo ekonomicznych i odrzuceniu neoliberalizmu w gospodarce, który mniej sprzyja uboższym. X5 (antyimigranckość) i X6 (antyglobalizm) tyczą spraw narodowych, poglądy klas ludowych są generalnie lokalne i narodowe co przekłada się na niechęć wobec globalizacji i migracji. Dodatkowo migracja wywołuje większą konkurencję między pracownikami, co często działa wbrew ich interesom. X7 dotyczy tego w jakich elektoratach ponadprzeciętnie są silne partie, przyjęto, że punktem odniesienia będą rolnicy, robotnicy i bezrobotni. Osoby mniej zamożne częściej przejawiają poglądy konserwatywne obyczajowo, co nie zawsze musi dotyczyć ich interesów ekonomicznych, ale wyznawanych wartości. W związku z tym, że zielony ład dotyczy mocno rolników oraz podstawowych dóbr, to przyjęto, że odrzucenie zielonego ładu sprzyja uboższym, choć zaznaczyć należy, że mowa tu o odrzuceniu, a nie braku poparcia czy chęci reformy w celu zapewnienia zmienności.

W celu zbadania podobieństwa i odległości między politykami wykorzystano metodę Jaccarda. Można zauważyć, że polityk idealny, a więc taki, który posiada wszystkie wymienione cechy najbliższy jest Jarosławowi Kaczyńskiemu i Andrzejowi Dudzie. Nieco dalszy ideałowi jest Krzysztof Bosak, choć zaraz po politykach z obozu Zjednoczonej Prawicy. Warto zauważyć wysokie podobieństwo Donalda Tuska z Szymonem Hołownią i Trzaskowskim.

Wykres 16 Dendrogram metodą odległości Jaccarda

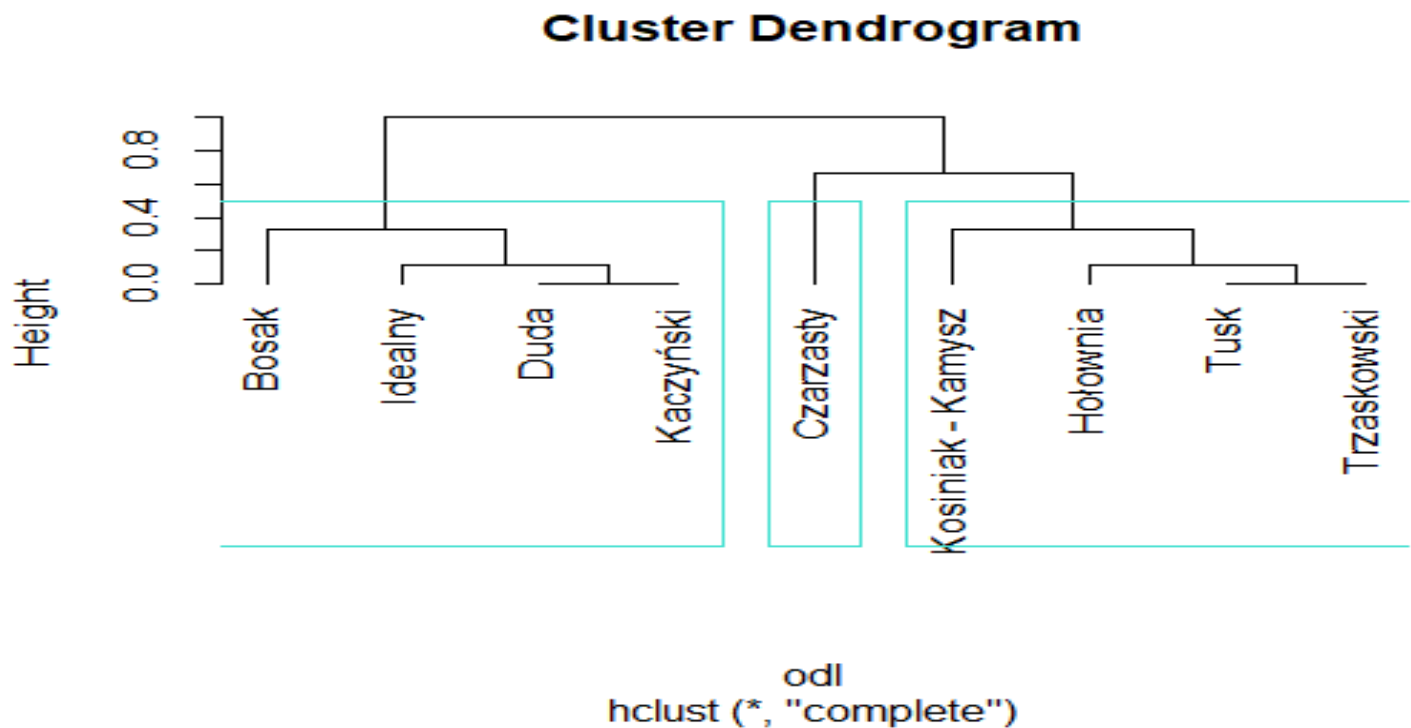
Wykonano także dendrogram metodą odległości Jaccarda i wiązania metodą najdalszego sąsiada. Drugi dendrogram został wykonany metodą odległości Gowera i tą samą metodą wiązania. Oba dendrogramy wskazują na podobne wnioski.

Przyjętym podziałem jest podział na 3. skupienia. **Do pierwszego skupienia należą politycy liberalni z Platformy Obywatelskiej**, czyli: Donald Tusk i Rafał Trzaskowski. **W drugim skupieniu znalazł się Włodzimierz Czarzasty i**

Szymon Hołownia, a w trzecim skupieniu politycy kojarzeni z chrześcijańsko – demokratycznymi, narodowymi lub konserwatywnymi poglądami. W trzecim skupieniu znajdują się polityk idealny, Jarosław Kaczyński, Andrzej Duda, Władysław Kosiniak – Kamysz i Krzysztof Bosak. Taki podział polityków ma sporo sensu, ponieważ w pierwszym skupieniu znajdują się politycy, którzy są popierani przez podobny do siebie elektorat, czyli osoby z większych miejscowości, zamożniejsze. Mają także sporo wspólnego jeśli chodzi o reprezentowane wartości tj. euroentuzjazm (proglobalizm), większy neoliberalizm, a także mniej proreligijne i mniej konserwatywne podejście. Jest to **grupa elit**. Drugie skupienie zawiera lidera nowej lewicy i Polski 2050, którzy czasem prezentują alternatywne podejście do rządu i w większym stopniu apelują do młodego, uboższego elektoratu, nazwać można ich **skupieniem młodzieży**. Największy blok złożony z polityków szerokiej prawicy – chadeków, konserwatystów i narodowców to w tym kontekście **blok ludowy**. Zaznaczyć warto, że można też rozpatrywać podział na 4 skupienia, wtedy Kosiniak – Kamysz tworzy osobne skupienie.

W metodzie Gowera są pewne różnice, tam podział może przebiegać wedle osi narodowo – konserwatywni oraz liberalni, a także lewicowy, w którym znajduje się Włodzimierz Czarzasty.

Wykres 17 Dendrogram metodą Gowera

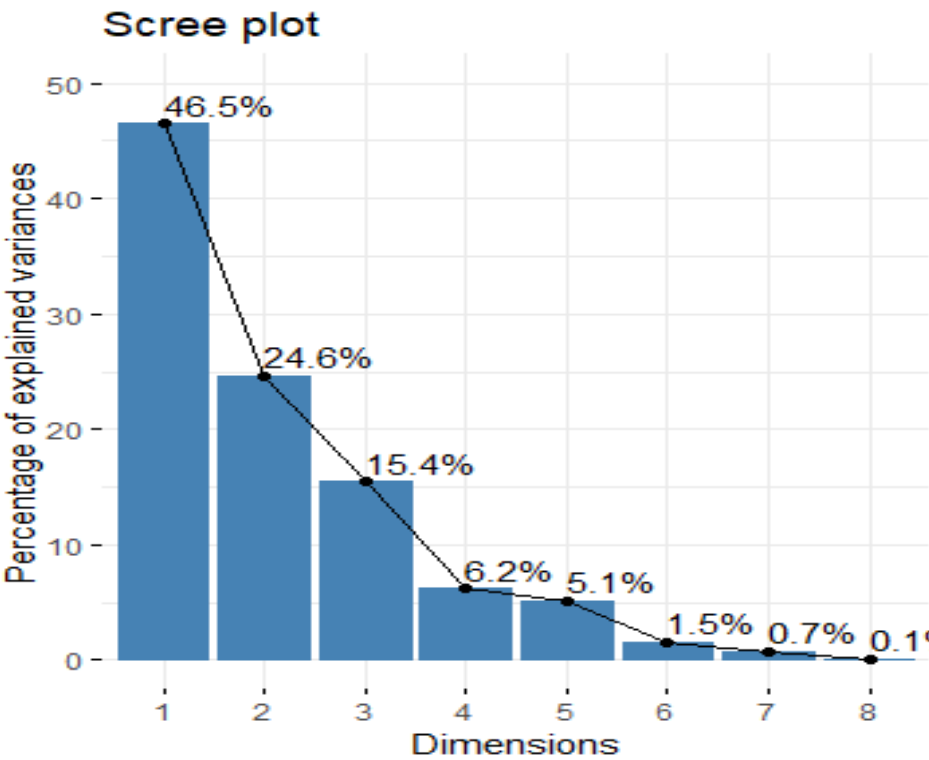

Reasumując, **politykami najbardziej reprezentującymi ubogich, zarówno w kwestiach materialnych, jak i wartości oraz mentalności są Jarosław Kaczyński oraz Andrzej Duda. Zaskakiwać może Krzysztof Bosak**, który reprezentuje ultraliberalną formację polityczną, jednak on sam jest nieco mniej neoliberalny w Konfederacji, gdyż popiera np. zakaz handlu w niedzielę i świadczenia społeczne. **Na drugim biegunie są Rafał Trzaskowski i Donald Tusk, którzy przejawiają postawy elitarystyczne.**

Analiza korespondencji

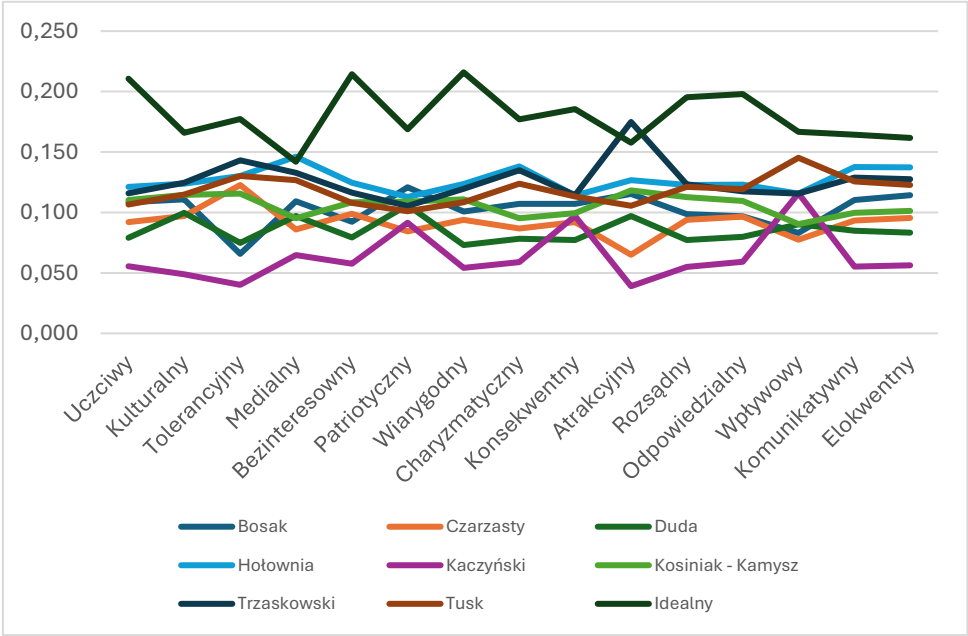
W niniejszej pracy zastosowano analizę korespondencji stosowaną dla cech nominalnych. Obliczono profil wierszowy i kolumnowy dla polskich polityków i cech ich określających. Profil wierszowy mówi, że dla Jarosław Kaczyński zdecydowanie wyróżnia się dla cech tj. wpływowy, konsekwentny i patriotyczny. Uznać go, więc należy za polityka silnej ręki i wspólnotowego w

Wykres 18 Wykres osypiska

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 19 Profil kolumnowy

takich jak patriotyzm, wpływowość Jarosław Kaczyński wyróżniał się względem innych cech.

związku z cechą patriotyzmu.

Dla Włodzimierza Czarzastego najbardziej wyróżniającą cechą jest tolerancyjność, a dla Bosaka komunikatywność, patriotyzm i kulturalność. Tusk i Trzaskowski są ponad przeciętnie medialni, a obecny premier także wpływowy.

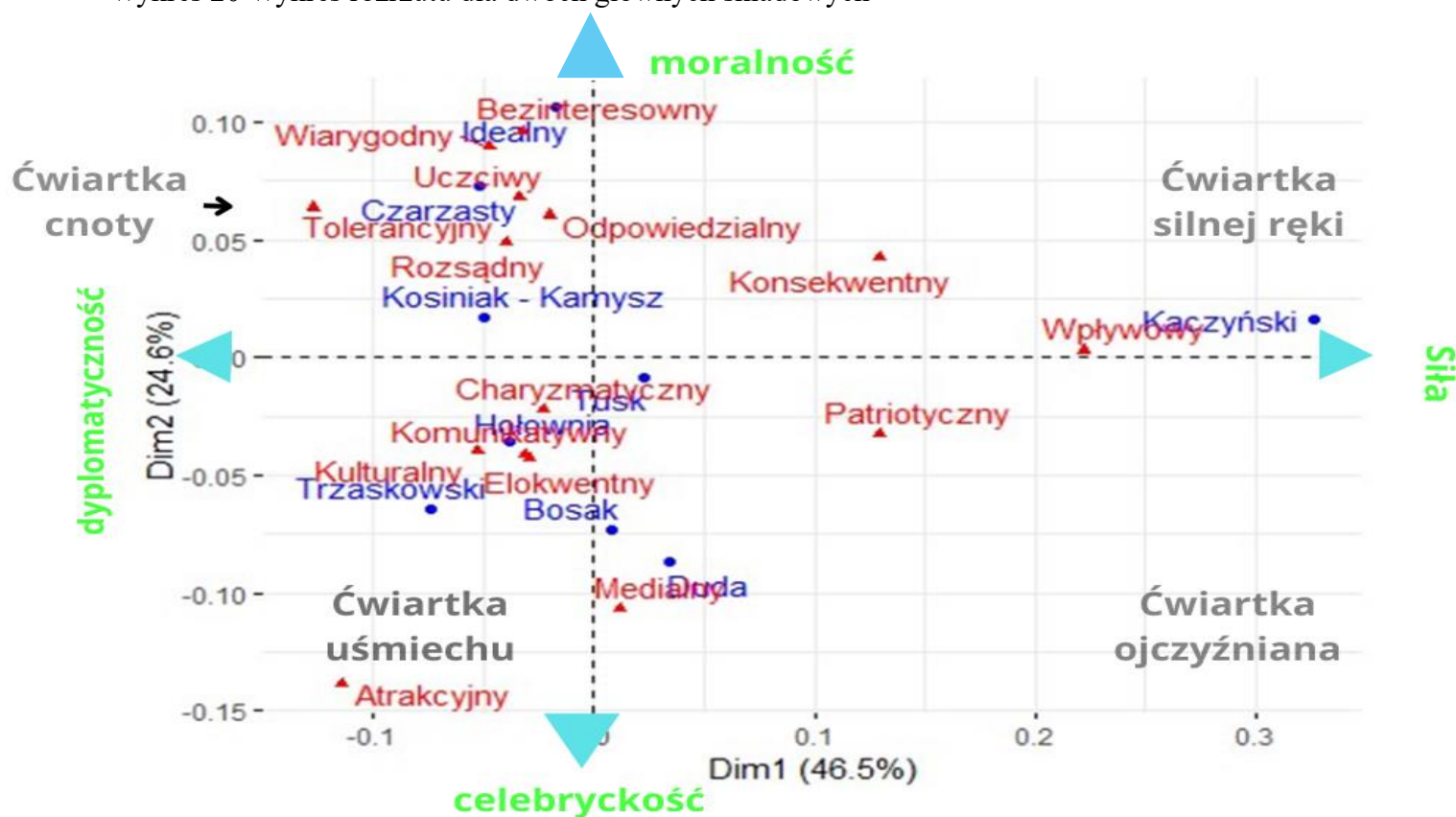
Profil kolumnowy potwierdza wnioski z analizy wstępnej, najwyższe wartości cech były dla polityka idealnego. W zależności od tego jaki polityk ma wizerunek i jaki obóz reprezentuje, to osiągnęli oni różne wyniki. Cechy tj. medialny, atrakcyjny były wysokie u

polityków liberalnych, zwłaszcza u Hołowni i Trzaskowskiego, w tych cechach blisko było polityka idealnego, co też wynika z faktu, że politykowi idealnemu nie przypisywano aż tak wysokich wartości dla tych cech jak w innych. Profil kolumnowy także potwierdza wnioski profilu wierszowego np. w kwestii tego, że w cechach

Wyliczone zostały także miary współzależności, które zastosowano w analizie wstępnej. Współzależności są niskie, wskaźnik T – Czuprowa wyniósł 0,041, a współczynnik kontyngencji 0,13. Współczynnik C – Pearsona zaś wyniósł 0,185.

Jeśli chodzi o wartości własne, to pierwszy wymiar wyjaśnia 46,48% inercji, drugi 24,6%, a trzeci 15,4%. Te trzy wymiary wyjaśniają łącznie 86,52% inercji. Pozostałe wymiary mają niski odsetek wyjaśnienia.

Wykres 20 Wykres rozrzutu dla dwóch głównych składowych

Źródło: Opracowanie własne

Wykres wskazuje, że wyróżniającym się politykiem jest Jarosław Kaczyński. Jest on na swojej ćwiartce samotnikiem, nie ma nawet jego towarzysza i kompana Andrzeja Dudy. Analiza wykazuje wyjątkowość Jarosława Kaczyńskiego na tle innych. Zdecydowanie należy mu przypisać cechę jaką jest wpływowość, bliska jest mu także konsekwencja oraz patriotyzm. Ćwiartkę, w której znajduje się Jarosław Kaczyński można uznać za ćwiartkę „twardej ręki”.

Analiza wskazała także na skojarzenie pozytywnych cech tj. uczciwość, rozsądnosc czy odpowiedzialność do polityka idealnego, Włodzimierza Czarzastego i Władysława Kosiniaka – Kamysza. To co łączy tych polityków to rodowód historyczny ich ugrupowań. Zarówno Nowa Lewica (dawniej Sojusz Lewicy Demokratycznej), jak i PSL mają wiele dekad współpracy. Źródło

ich sojuszu ma miejsce nawet w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a w III RP obie partie zawiązywały sojusze i koalicje rządowe. Były także nawet czasem nazywane postkomunistycznymi, choć na pewno bardziej SLD niż PSL. Istotną różnicą jest także to, że PSL był partią zawsze bardziej wiejską, a SLD mniej, choć obecnie PSL zmienił strukturę swojego elektoratu. Mimo wszystko z uwagi na znajdowanie się cech, to ćwiartkę można uznać za „ćwiartkę cnoty”.

Zaskakującym faktem jest to, że pewne podobieństwo jest pomiędzy: Rafałem Trzaskowskim, Krzysztofem Bosakiem, Szymonem Hołownią, Andrzejem Dudą i Donaldem Tuskiem. Są oni skoncentrowani wokół takich cech jak: elokwencja, komunikatywność, charyzmatyczność, kulturalność czy medialność. Ci politycy są jednak na granicy dwóch ćwiartek. Ćwiartka dla najniższych wartości dla obu wymiarów wskazuje na cechy związane z miękkimi umiejętnościami i wyglądem polityków, a mniej z osobowością, przymiotami moralnymi czy poglądami. Można nazwać tę ćwiartkę jako **ćwiartkę uśmiechu**. Odrębność widać dla cechy patriotyzmu, która znajduje się wraz z medialnością na innej ćwiartce. Można przypisać do niej takich polityków jak Krzysztof Bosak, Andrzej Duda i Donald Tusk, choć to umiarkowana pozycja. Ciężko określić tę ćwiartkę, choć można uznać, że to ćwiartka ojczyzniana z uwagi na występujący tam patriotyzm.

Patrząc na wymiar 1. i wymiar 2. to oś poziomą można uznać za oś **siła – dyplomatyczność**. Cechy związane z siłą, władzą jak wpływowość, konsekwentność są po prawej stronie, co oznacza siłę. A cechy tj. tolerancja czy rozsądek mogą wskazywać na większą dyplomatyczność, miękkość, sceptycyzm wobec twardego rozwiązywania problemów. Kaczyński to, więc polityk siły, a politycy jak Trzaskowski, Kosiniak czy Czarzasty to politycy dyplomatyczności.

Drugi wymiar to podział **moralność – celebryckość**. Cechy takie jak atrakcyjny fizycznie lub medialny nie są cechami merytorycznymi lub moralnymi. W związku z tym niższe wartości na tym wymiarze wskazują jak silną osobowością jest polityk, ponieważ są to cechy wspólne, które często posiadają zarówno politycy, jak i celebryci. Andrzej Duda, Rafał Trzaskowski i Krzysztof Bosak są więc politykami silnych, popularnych osobowości, tak jak celebryci. A Kosiniakowi – Kamyszowi i Czarzastemu należy przypisać w większym stopniu cnoty moralne jak np. uczciwość.

Należy poświęcić nieco uwagi innym elementom analizy korespondencji. Wartość $\cos^2$ mówi o korelacji danego punktu z danym wymiarem. Spośród polityków najwyższa korelacja wystąpiła dla Jarosław Kaczyńskiego i wyniosła 0,99 z wymiarem 1. 0,4 i 0,37 tyle odpowiednio wyniosła ta korelacja dla Rafała Trzaskowskiego i Władysława Kosiniaka – Kamysza. Dla wymiaru 2. ta korelacja wysoka jest dla polityka idealnego. Zaś jeśli chodzi o cechy, to największa korelacja

dla wymiaru 1. Jest dla wpływowości i bycia konsekwentnym, odpowiednio 0,83 i 0,79. W wymiarze 2. Zdecydowanie dla odpowiedzialności i wynosi 0,85.

Podsumowując, oba wymiary nie klasyfikują polityków względem programów wyborczych, elektoratów czy wyznawanych poglądów. Podział przechodzi względem cech osobowości polityków.

Podsumowanie

Badanie pozwoliło sprawdzić jakie poglądy mają respondenci, jednak są to respondenci z zamożniejszych klas społecznych na co wskazuje fakt, że zdecydowania większość z nich ma wyższe wykształcenie, a także to, że badanie było przeprowadzane w środowiskach osób studiujących dziennie na Uniwersytecie Gdańskim. Ma to także takie znaczenie, że w badaniu były nadreprezentowane osoby z województwa pomorskiego (choć cecha ta nie była badana).

W opinii respondentów politykiem, który był najbliższym polityka modelowego był Szymon Hołownia, na drugim miejscu był Rafał Trzaskowski. Warto zaznaczyć, że Rafał Trzaskowski był najlepiej postrzegany przez młode kobiety, być może to kwestia atrakcyjności i „beauty bias”. Bardzo niewdziecznie, szczególnie przez kobiety został potraktowany lider nowej lewicy Włodzimierz Czarzasty, który reprezentuje ugrupowanie bardzo feministyczne. Nie był on wcale lepiej postrzegany wśród kobiet od Krzysztofa Bosaka, który był prawie najlepiej postrzeganym politykiem wśród młodych mężczyzn. Można, więc wywnioskować, że lewica w Polsce ma bardzo trudną sytuację. Co więcej, osoby mniej wykształcone przejawiają większą niechęć do polityków, choć wyjątkiem jest Andrzej Duda, który był bardziej lubiany przez osoby z wykształceniem poniżej wyższego niż z wyższym, ale już nie Jarosław Kaczyński, który był mniej lubiany przez osoby z wykształceniem poniżej wyższego niż przez osoby z wyższym.

Politykom narodowo – konserwatywnym jak Jarosław Kaczyński, Andrzej Duda i Krzysztof Bosak w dużym stopniu przypisywano cechy patriotyczne i związane z siłą, wpływowością oraz sprawczością, szczególnie Jarosławowi Kaczyńskiemu. Lider PIS jest politykiem siły, Andrzej Duda i Krzysztof Bosak są nieco bardziej celebrycy i medialni. Są to cechy łączące ich z politykami liberalnymi jak Hołownia i Trzaskowski oraz w mniejszym stopniu Tusk. W samym badaniu najmniej charakterystycznymi politykami byli Władysław Kosiniak – Kamysz i Włodzimierz Czarzasty, można nazwać ich przeciętnymi politykami. Nie wyróżniali się oni w żadnych grupach (jedynie Kosiniak – Kamysz był bardziej preferowany wśród starszych niż młodszych) ani w poszczególnych cechach, choć Włodzimierz Czarzasty wyróżniał się na plus w tolerancyjności oraz na minus w atrakcyjności. Być może niska atrakcyjność fizyczna Włodzimierza Czarzastego jest źródłem słabego poparcia tego polityka wśród kobiet.

Na podstawie analizy skupień, niezależnej od odpowiedzi respondentów wyniknęło, że to politycy obozu Zjednoczonej Prawicy reprezentują osoby ubogie. Jarosław Kaczyński i Andrzej Duda przejawiają poglądy, które są bliskie wartościom i interesom osób mniej zamożnych, przynajmniej względem pozostałych polityków. Najmniej przychylni biednym w przeprowadzonej analizie byli Rafał Trzaskowski i Donald Tusk. Pośrodku tych grup sytuowała się reszta polityków. Lider Nowej Lewicy, partii socjaldemokratycznej, która opowiada się za interesami pracowników czy ochrony ubogich był sklasyfikowany jako bardziej przychylny biednym niż politycy PO, ale mniej przychylny niż np. Krzysztof Bosak z Konfederacji. Jest to efekt tego, że nowa lewica jest nieskuteczna w przyciąganiu elektoratu ubogiego i proletariackiego, szczególnie z powodów aksjologicznych (proimigranckie, globalistyczne i antyklerykalne postawy). Analiza potwierdza polaryzujący podział sceny politycznej i elektoratów w Polsce. Skrajnie upraszczając można się posłużyć się już mało aktualnym podziałem, że PiS to ugrupowanie proletariackie, a KO burżuazyjne, choć to podział bardziej symboliczny niż merytoryczny purystyczny.

Na podstawie badania można wyciągnąć wniosek, że osoby starsze przejawiają bardziej konserwatywne postawy, choć w kontekście tego badania lepiej użyć zwrotu mniej liberynskie/mniej liberalne. Także mężczyźni mieli bardziej przychylnie postawy przyjazne wobec tradycyjnej, chrześcijańskiej moralności. Osoby, które są przywiązane do suwerenności Polski także przejawiają postawy bardziej konserwatywne w sprawach obyczajowych jak związki homoseksualne czy aborcja.

W kwestii poglądów na sprawy dotyczące nierówności płciowe i dyskryminację ze względu na płeć, to podejście kobiet i mężczyzn różni się w zależności od konkretnej sprawy. Kobiety zdecydowanie chętniej popierają nierówność/dyskryminację emerytalną mężczyzn w kwestii wieku emerytalnego, choć największy sprzeciw wobec tej nierówności jest wśród młodych mężczyzn. Z kolei w kwestii poboru wojskowego dla mężczyzn, to starsi mężczyźni mają skłonność do popierania tego pomysłu najbardziej, najmniej przychylni są młodzi mężczyźni.

Tematami polaryzującymi na tle innych okazały się te związane z inwestycjami infrastrukturalnymi jak budowa CPK i budowa elektrowni jądrowej. Mężczyźni i osoby z wyższym wykształceniem są bardziej chętne budowie tych projektów niż kobiety i osoby z mniejszym wykształceniem. Polaryzacja między grupami jest porównywalna lub większa niż w kwestiach bioetycznych i obyczajowych jak podejście do Kościoła, związków homoseksualnych czy aborcji.

Pewien podział można zauważyć również do tematyki międzynarodowej i patriotycznej. Młode kobiety najmniej są przychylnie tezie, że Polacy są tolerancyjni wobec innych narodowości,

jednak starsze kobiety miały średnią odpowiedzi podobną jak do starszych mężczyzn i młodych mężczyzn. Zaś jeśli chodzi o twierdzenie związane z zaangażowaniem Polski w wojnę na Ukrainie to najbardziej prowojenną postawę mają najstarsi mężczyźni, kobiety na ogół są mniej chętne zaangażowaniu w konflikt na wschodzie, podobnie jak osoby mniej wykształcone. Kobiety wykazują także postawę bardziej prounijną, a mężczyźni bardziej pronarodową, ponieważ mężczyźni częściej uznają, że Unia Europejska zbyt mocno ingeruje w polskie sprawy, jednak kobiety z wykształceniem poniżej wyższego są bardziej eurosceptyczne niż kobiety z wyższym wykształceniem.

Imię i nazwisko: Sebastian Dziadko

Imię i nazwisko: Sebastian Dziadko

Grupa: S42-12